

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VII istungjärk.

164. koosolek.

8. juulil 1931.

Sisu:

1. Päevakorra muutmine.
2. Järgmise koosoleku määramine.
3. Põllutöökoja seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab esimene abiesimees
M. Martna kell 17.20 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi
O. Gustavson.

1. Päevakorra muutmine.

J. Klesment: Teen ettepaneku, päevakord muuta järgmiselt: võtta kõik I lugemisel olevad seaduseelnõud ettepoole, tähendab 4. päevakorra-punkt 1-ks punktiks, 5. päevakorra-punkt — 2-ks punktiks, 6. — 3. punktiks ja 7. — 4-ks punktiks, 5-ks — 1. päevakorra-punkt j.n.e. kuni lõpuni.

Põhjendan seda seega, et 4. päevakorra-punkti juures on läbirääkimised pooleli. Käitiste tööaja seadus võeti alles I lugemisel vastu, ja on võimalik, et Riigikogu liikmete poolt parandusi tehakse, nagu sellest räägiti, ning ei oleks mõeldav, et see eelnõu kohe täna II lugemisel arutamisele tuleb. Enne tuleksid I lugemisel olevad seaduseelnõud läbi vaadata ja siis alles minna III ja II lugemisel olevate seaduseelnõude arutamise juurde.

Ettepanek võetakse vastu.

2. Järgmise koosoleku määramine.

Juhatuse ettepanekul otsustatakse pidada järgmine koosolek neljapäeval, 9. juulil 1931, kell 10. (Päevakord vaata 164. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 2.)

3. Põllutöökoja seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg.**

Üldkomisjoni kaasaruandja **J. Lepš.**

J. Vilms (jätkab kõnet): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Viimases sõnavõttus jäin neatuma väiketalude valimistel väljajäämise küsimuse juures, kusjuures sai läbi vaadatud 5 põhjust, miks väiketalud peavad osa võtma valimistest. Need olid järgmised: 1) väiketalusid on selleks

liiga palju, et neid välja jätta. 2) Nad on kultuurilised, neil on kultuurilisi algatusi palju, näiteks peekonikasvatamine, mesilastepidamine j.n.e. 3) Nad on intensiivsed majapidamised ja rahvamajanduslikult väga tulukad, sest neil tuleb palju produktiivsust 1 ha üksuse peale, võrreldes suurtaludega. 4) Neil on kõlbline õigus osa võtta põllutöökoja valimistest. 5) Peasissetulek on neil tervelt pooltel — 23.000 — põllumajapidamistest. Seetõttu on neil õigus valimistest osa võtta. Ma näitasin seda statistiliste andmete põhjal, kusjuures see on selges teatud ka asjatundjate poolt komisjonis. Seepärast ei ole õigus neid vägivaldselt ilma jätta koja valimistest, vaid nad on õigustatud peasissetuleku tõttu, nagu põhikiri seda ette näeb, osa võtma. Kui nad ilma jäetakse sellest õigusest neil põhjustel, mis parteipoliitilist ilmet kannavad, siis on see täielik vägivald. Lähme nüüd edasi. 6) Miks väiketalud peavad osa võtma? Nimelt väiketalude arv suureneb. Meie teame, väiketalude arv suureneb seepärast, et suurtalud väga rasketes majanduslikkudes oludes elavad. Võõra tööjõuga peavad nad oma maad harima, mis kallis on. See teeb suuri raskusi maaharimise suhtes. Peale selle on neil veel pankade võlad, mis on suurtaludele suureks raskuseks. Sellepärast siis oli ka loomulik, et juba eelmise valitsuse ajal komisjonis arutati talude tükeldamist käsitavat seadust, mis aga praegu millegipärast seisma on jäänud. Seisukord üksikute talude tükeldamise protsessis on sarnane, et 1925.—1929. a. on talusid 1—5 ha juurde tulnud selle 4 aasta jooksul 1.573, 5—10 ha talusid on juurde tulnud 2.180, 10—20 ha on juurde tulnud 2.952. Talusid aga üle 30 ha ja suuremaid on vähenenud selle aja jooksul 647.

Kui vaadata oksjonite põhjusi, mis maal ette tulevad talude juures, siis on, nagu viimaste aastate andmed näitavad, $\frac{2}{3}$ üldisest arvust suurtalusid. Pändi kord oksjonite statistika toime, eriti sellepärast oli see statistika tähtis, et põhjendada talude raskustes siplemit, ja et valitsus oli kohustatud appi tulema. Aga see statistika kukkus nii halb suurtaludele välja, need põhjused olid kas liigjoomine või võlad, mispärast need talud oksjonile läinud, nii et statistika keskbüroos maeti saadud andmed kalevi alla, ja need pole üldse ilmunud. Sellega siis näeme, et meie Eesti oludes seesama protsess suurmaja-

pidamistes edasi käib, mis ka välismail nähtub ja mis otse vastu sotsialistlikule doktriinile, mis õpetab, et põllumajanduses kontsentreerimine üksikutesse kättesse toimub nagu tööstuseski.

Seega siis ei ole õige see väide, nagu ühel eelmisel koosolekul härra Martna ette tõi, et maapidamises ja põllumajanduses olevat sotsialistlik doktriin õige, sest Thomas kirjutab, kuidas suurmaapidamine end paremini ära tasub ja väiketalud avaldavad koondamise tendentsi. Meie näeme siin täiesti vastupidist. Pealegi ei tõenda see seda, et kui kuskil mingi maapidamine end paremini ära tasub kapitali protsentide kaudu j.n.e. ja põllumajanduse toodete hinnad alla vajutab, et siis väikemaapidamine elujõuline ei ole. Väikemaapidamine saab olema olla ja võib enam ühistegevuse printsiipi ja masinaid tarvitada j.n.e. Sellepärast siis, et väikemajapidamiste arv suurenenud on ja edasi suurenda ähvardab, ei ole õige, kui meie väiketalud välja jätame, sest nende arv ju suureneb, kuna suurtalude arv väheneb.

Kui see nii on, siis tuleb ebaõige olukord, nimelt põllutöökoja valijate ringkond jääb ikka ja ikka väiksemaks. Sellest väiketalude suurenemise seisukohast välja minnes ei ole õige väiketalude valimisõigusest ilmajätmise põhimõte.

7) Väiketalude huvid erinevad suurtalude omadest, mis nägime juba eelpool. Teame samuti, et väiketalude sissetulek on rohkem loomapidamisest, näiteks 68%, normaaltaludel 62%, täistaludel 55%, kuna suurtaludel 54%. Sissetulek teraviljast aga on väiketaludel üle 4%, normaaltaludel üle 6%, täistaludel üle 6% ja suurtaludel üle 8%. Nii et teraviljakasvatamine on õieti rohkem suurtalude eriala, mille tõttu ka suurtalud on rohkem teraviljakaitsest huvitatud. Väikemaapidajail on aga tähtis loomapidamine, selles mõttes lähevad nende kahe talurühma huvid väga üksteisest lahku. Asjatundjad komisjonis rõhutasidki seda, et suurtalud kasvatavad teisi põllupidamise saadusi, väiketalud — teisi; suurtaludel on omad mured — võlad j.n.e., kuna väiketaludel jälle omad — organiseerimatus j.n.e. Mis puutub asjatundjate arvamisse, siis kirjutab „Uues Talus“ härra Liideman väiketalude murede kohta ja leiab, et siin on väga palju teha, kuna erialad hoopis lahkuminevad on, ja väiketaludel tulevik ees seisab.

Edasi on suurtalud seotud äriliste ettevõtetega, neil on ettevõtted, kus nad ise osanikud j.n.e., sellepärast lähevad siin huvid lahku väiketalupidajatest, kelle kulul suurtalumehed äri teevad. (V a h e l h ü ü e.) Kuidas tühi jutt! Lükake ümber, ega sõnadega üksi ümber lükata ei saa.

See on see paremalt poolt propageeritud isetegevus, mida igal sammul ette tuuakse, et põllumehed peavad ise otsustama. Nüüd tahate siis neid erihuvisid, nagu on peekonikasvatus, kalakasvatus, linnukasvatus, kokku panna ja nende eest hoolitsema hakata. See on mingi isalik hoolekanne. Kuidas see kokku klapi, kui üheltpoolt katsute põllumehi eriorganisatsioonidesse tõmmata ja neid nüüd sisse ei lase. See on vägivaldne kaheks jagamine, mida kuidagi seletada ei saa.

Tuleb arvestada põllumajandusega.

8) Meil tuleb nüüd kaks keskust, üks põllutöökoda ja teine töölistkoda. Ma ei kujuta ette, kuidas saab tööd korraldada. (V a h e l h ü ü e.) Võtame näiteks peekonikasvatuse. Seda peab edendama nende talude piirkonnas, kes alluvad töölistkoja alla.

Teised talud aga, kes põllutöökotta kuuluvad, alluvad põllutöökojale. Kuidas saate koordineerida, kas peab kolmas asutus koordineerima hakkama? Nii näete, et teie killustate üht põllumajanduslikku ala, nagu peekonikasvatamise ala, samuti võib seda rääkida ka teiste põllumajanduslikkude alade kohta. Ja see on kahjulik kõigepealt sellele alale endale, kuid ka rahvamajandusele, sellepärast, et siin jäävad parasiteerima endised organisatsioonid, peale selle tuleb kaks uut organisatsiooni. Teie ei ole seega koordineerinud ega ühtlustanud, vaid olete loonud juurde uue parasiidi. Põllutöökoda ja töölistkoda, kui meie need vaatluse alla võtame, siis näeme, kuidas arvati ja vaadati nende peale ühes koalitsiooni lehes. „Rahva Sõna“ kirjutas väga põhjaliku juhtkirja, mis tema ka juhtkirjana ära toob ja mille juurde toimetust ühtki märkust pole teinud, tähendab, tema on selle täitsa omaks võtnud, ja mis on järgmine: „On selge ka see, et väikemajapidamiste arv kasvab tulevikus, mille tõttu suureneb ka nende osaline tähtsus meie riiklikus elus ja millega tuleb juba nüüd arvestada.“

Väikemajapidamiste arendamise küsimus on meie Eesti põllumajanduse arendamisel miinimumi küsimus“ — see on kõige vähem, mis tema tegema peab — „ja kui meie põllutöökoja seadus ei lahenda seda miinimumi küsimust, siis ei jäta see avaldamata omi raskeid tagajärgi kogu meie riigielu arenemisel.“

Ainult hooldamise osaga ei lepi kunagi see suur väikemajapidajate rühm.

1—5-ha-ste krundipidajate liitmine kavatsitava töölistkojaga ei ole mitte kerge ega otstarbekohane. Nende väikemajapidajate juures on vaja arendada sarnaseid põllumajandusalasid, mis teiste põllumeeste juureski. Eriliselt aga üksikuid väikemajapidamistes tähtsaid majapida-

misharusid. Tööliskojal on aga teised ülesanded: tööttingimiste ja tööolude parandamine, tööleidmise kergendamine, tööliste kindlustamine, korteriolude parandamine, ametioskuste õppimise võimaldamine j.n.e.

Vaevalt saab tööliskoda pühendada kuigi suurt tähelepanu põllumajanduse arendamisele väikemajapidamistes. Ja põllumajanduse arendamise töö killustamine kahe koja vahel ei ole ka otstarbekohane meie piiratud majanduslikkude võimaluste juures.

Sellepärast tuleks anda põllutöökojast osavõtmise õigus kõikidele talupidajatele alates 1 ha-liste krundipidajatest.

Ka alla 1 ha krundipidajad peaks saada selle õiguse, kui nad tõendavad, et saavad omalt krundilt suurema osa perekonna ülespidamisest.“

See juhtkiri ja sotsialistliku partei nähtav seisukoht ilmus 2. juunil 1931. Sel korral oli maatööraha esindaja rkl. Schütz samal arvamisel, kes ütles kokkuvõetult: „Ei või välja jätta ½ talundeid põllutöökoja valimistelt. Pealegi on Taa-nis nende põllumajanduslik toodang võrreldes suurtaaludega suur.“ Kuid see seisukoht pärast unustati. Sisuliselt ei ole selle vastu vaieldud, et see talupidajate laialiskumine on. Aga poliitiliselt oli see tarvilik ja poliitilisest seisukohast välja minnes jagati talupidajad kahte liiki. On arusaadav, et väiketalud jäävad tööliskojas tööliste meelevalla alla, neid on 23 tuhat, kuna põllutöölis on 80 tuhande ümber. Nii on neid väikene hulk, aga nad aitavad maksude näol tööliskoda ülal pidada, kuna ise nad üldse midagi seal läbi viia ei suudaks.

Need oleksid 8 põhjust, mis pärast ei saa välja jätta 1—5-hektaariliste talude pidajaid põllutöökoja alt. Kui seda tehakse, siis on see vägivallaakt ja mitte talupidajate õiguste kohane tegevus, vaid see on ette võetud parteipoliitilistel kaalutlustel ja ei ole mitte mingi majanduslik aktsioon.

Teine küsimus, mis mina alguses üles tõstsin, on see, kas põllutöökoda kui niisugune suudab erapooletult riiklikult teget seda, nagu selle seaduse autorite poolt ette tuuakse. Selles seaduse seletuskirjas, mis Vabariigi Valitsus Riigikogule esitas, on pikalt ja laialt selle üle kõneldud, et meie põllumajandus on politiseeritud. Seal öeldakse seda, et põllumajandus kui võrdlemisi suureliikmeline kutseala on tuge leidnud iseseisvuse saavutamisel poliitilistes rühmades, ja et puuduva põllumajandusliku kutseesinduse ülesandeid on samuti püüdnud täita need poliitilised rühmad, kelle seljataha on koondunud suurem osa meie põllumeestest. Kuid et põllumehed on oma esindajaid läbi vii-

nud ilmavaatelt väga mitmesugustes rühmades, ei moodusta need esindajad mingit ühtlast tervikulist kogu, kelle poole võiks pöörduda ja kelle arvamusi tarvilikul puhul küllalt erapooletult arvestada võidaks j.n.e. Sellepärast näeb käesolev seaduseelnõu kutseesinduse ülesannete täitmiseks ette eriorganisatsiooni põllutöökoja näol, kes moodustaks kõigi põllumeeste-väikeettevõtjate esinduse, kes siis selle politika põllumajandusest peab ära pöörama ja andma põllumajanduse juhtimise uuesti tegelikkude põllumeeste, mittepoliitiliste organisatsioonide kätte.

See oleks nüüd see peapõhjus, miks valitsuse poolt seaduseelnõu esitati Riigikogule. See põhjus ei ole selles seletuskirjas, mis üldkomisjon Riigikogule esitas, mitte ette toodud, nähtavasti selle tagamõttega, et ta paika ei pea ja seepärast ei maksa teda puudutada. Kas on loota, lugupeetud Riigikogu liikmed, seda, et see koda saab tõesti mingi erapooletu asutus olema? Kui ta erapooletu tuleks, siis poleks keegi tema vastu, ja ei tohiks tema vastu olla. Selle küsimuse peale võib otsekohe vastata, et ei ole loota seda, ja seda väga mitmel põhjusel. Kõigepealt ei anna usku meile see asjaolu, et juba selle küsimuse arutamise alguse juures hakati seda pressima läbi ja sarnase hoolimatusega, et tõesti aru ei saanud, mis katki oli. Ei tahetud esindajaid välja kutsuda. Kui sarnane ettepanek tehti, siis öeldi, et neid esindajaid ei ole tarvis, üks meie pärast kutsu, kui tarvis on. Nii ei kutsutud aiakultuuri, mesilastepidajate ja kalameeste esindajaid. Aga nüüd on seletuskirjas kalandus ette nähtud ja mesilastepidamine nimetatud, aga siis ei kutsutud nende esindajaidki välja. Nii ei tahetud erapooletult, asjalikult, seda küsimust arutada.

Teiseks näitab sama see leppimatu taktika, mis valitses juba üldkomisjoni koosolekutel selle seaduse arutamise puhul, kus ühtki ettepanekut vastu ei võetud, ei asjatundjate arvamiste, ei opositsiooni arvamiste järgi. Hoopis teine pilt oli käitisevanemate seaduse puhul. Käitisevanemate seadus parandati põhjalikult. Kuid siin põllutöökoja puhul olid opositsiooni asjatundjad koalitsiooni arvates nii rumalad, et ei mõistnud ühtki asjalikku ettepanekut teha. See on väga imelik seisukoht, kus asjatundjad koalitsioonist on nii targad olnud, et päris asjatundjate, kes on ülikoolist ja agronomide seltsist tulnud ja palju targemad peaksid olema, ühtki ettepanekut enam ei tunnustata. Nii näeme, et valitseb leppimatuse vaim selle seaduse arutamise juures; ja kui ta juba algusest peale on valitsenud, siis võib küll vaevalt loota, et ta pärastpoole paremaks muutuks. Kõik ettepanekud lükati tagasi.

Minu arvates, kui oleks tahetud erapooletult põllutöökoda konstrueerida, siis oleks pidanud kas või mõne sektiooni läbi viima. Väljamaal on sektioonid läbi viidud, seal on isegi tööliste sektioon ette nähtud, kus igauks omal erialal töötab ja kus võistlust ning kokkupõrkeid ei tule, kus on võimalik isegi valitsuse kontrolli all teatud küsimusi arutada, ja siis on igasugused hõõrumised võimatud. See ei ole mingi tagurlik viis, nagu mõni ajaleht seda on püüdnud näidata. Meie teame, et kaubandus-tööstuskojad on sektioonidesse jagatud. Aga ei tahetud seda näha. Pealegi ei saa öelda, et opositsiooni asjatundjad oleksid sihilikult ettepanekuid teinud, sest rahvaerakonna esindaja kaldus ka selle poole, et peassisetulek peaks aluseks võetama, millega saaks põllumehi valimisele lasta, aga ka see lükati tagasi. Ei ole, lugupeetud kuulajad, keegi olnud põllutöökoda vastu, vaid tahetakse erapooletult riiklikult funktsioneerivat ja täiesti head koda saada. Teiseks ei ole mitte loota, et meie põllutöökoda saaks töötama korralikult seepärast, et meie põllumajandus kui sarnane on politiseeritud, nagu ka seaduse seletuskiri ütleb. Meie teame, kuidas parempoolsed, „Kaja“ ja teised, on korduvalt toonud artikleid selle üle, kuidas ühistegelises liidus, agronoomilises abiande büroos ja teistes põllumajanduslikkudes ettevõtetes aetavat poliitikat. Teame, et põllumeeste kogude oma organisatsioonides valitseb erapooletu parteiikkus. Ei ole mingit kahtlust, et meil põllumajandus ja ühistegevus on politiseeritud, need on teatavate rühmade käes. Kui selle juures võtame veel huvide lahkimineku suur- ja väiketalude vahel, kui me tahame üksikud väiketalud töölistkotta ajada, nagu näitasin, üksikud erialad peavad saama juhitud töölistkojast kui ka põllutöökojast paralleelselt, mis siis kätte oleme saanud? Meie ei ole mingit ühtlustamist või koordineerimist teinud, vaid oleme rohkem põllumajandust politiseerinud, oleme seisukorra veel halvemaks teinud. Olete kõik teinud, et teda veel rohkem killustada ja jõude ette valmistada, et võitlus tugevamaks läheks, ja kui seisukord kriitiliseks muutub, siis peab Põllutöoministerium ehk valitsus tulema ja hakkama kodasid, kui nad karvupidi kokku lähevad, taltsutama. Võib veel kaugemale minna. Kujutame ette, et kui põllutöökoda kui ka töölistkoda töötavad üksikult, siis on mõlemil poliitilised materjalid kasutada, ja võitlus võib muutuda poliitiliseks võitluseks. Poliitiline võitlus võib lahti minna sisekolonisatsiooni küsimuse juures, eelarve-summade küsimuse juures, tööaja ja põllutöölise elu-olu korraldamise küsimuse juures. Ei saa uskuda, et see südamlük sõprus, mis praegu nende

kahe tiiva vahel valitseb, igavesti kehtaks. Siin ei saa olla seega erapooletut seadust, vaid siin selle seadusega töölistkonna pärast killustatakse meie põllumajandust veel rohkem, kui seda senini on killustatud.

Kuid asi läheb veel selgemaks. Kui meie vaatame valimise seadust, kuidas seda koda konstrueeritakse, siis juba eelpool tähendati, et valimise seadus on väga ühekülgne, ja ma võiksin ainult mõne ääremärkuse juurde teha.

Valijaid tuleb ligi 100.000, ja need 100.000 valijat valivad 60 liiget. Riigikogu valimistest võttis osa 60—70% ja ei ole arvata, et siin tuleb valijate protsent suurem. Nii siis iga põllutöökoda liikme peale tuleb 1.000 valija ümber. Kui võtame talundite arvu, siis saaksime maakondade järgi põllutöökoda liikmeid: Virumaa — 8—9, Järva — 3—4, Harju — 7, Lääne 7, Saare — 5, Pärnu — 5, Viljandi — 5, Tartu — 8—9, Valga — 2, Võru — 5—6 ja Petseri — 3. Need arvud saame siis, kui valimistest võtab osa 60 kuni 70%. Kui meie teame, et nimekirjad on maakondade viisi, siis on selge, et ainult suured rühmad viivad midagi läbi. Seda on märgata igalpool valimiste juures. Väike erakond valimistele minna ei saa, sest kui väike erakond alla 1.000 hääle saab, siis ta kaotab need lihtsalt, sest väikeerakonnad ei saa ühineda teiste erakondadega üle maa, see võimalus neil puudub. Sellepärast siis, kui hakatakse põllutöökoda valima, siis tulevad ainult suuremad rühmad, välja arvatud sotsialistid, sest nad saavad töölistkotta ja neil ei ole mõtet minna valimistele. Valimistest võtavad osa ainult kogud ja asunikud, ja mõte on minna valimistele tööerakonnal ja rahvaerakonnal ainult mõnes üksikus maakonnas.

Silmas pidades IV Riigikogu valimisi saaksid kogud kokku kõikidest maakondadest 36 kohta. Kokkuvõttes saaksid kogud igas maakonnas 2—4 saadikut, kuskil maakonnas nad ei jää ilma. (V a h e l h ü e). Kui härra Einbund arvab, et seda ei sünni, siis ma arvan, peavad ümber sündima kogud kõigepealt ja teised erakonnad samuti. Kui kogud lähevad valima, siis panevad ette Tonkman'i ja ninamehed, kui teised lähevad, panevad ette samuti omad mehed. Asunikud saaksid maakondades üks kuni kolm kohta. Ilma võiksid nad jääda Valga maakonnas. Asunikud saaksid kindlasti 17 kohta, tööerakond — 4, rahvaerakond — 3, ainult Tartumaal ja Võrumaal. (V a h e l h ü e.) Maavalimiste tagajärgede järele ostustades võivad tulla väikesed muudatused, aga igatahes kogud saavad üle 30 koha kindlasti, nii et neil on täiesti absoluutne enamus põllutöökodas kindlustatud.

Siia juurde tulevad aga veel § 28 järele valitavad liikmed Tartu ülikoolist, maanistelt ja agronoomidelt. Kui enamus valib uued liikmed, siis valib ta nad oma tahtmise järele ja siis läheb enamus veel suuremaks. Ja et need liikmed kindlasti oleksid kogulised ja teised läbi ei lipsaks, siis peab Tartu ülikool esitama 4 kandidaati, ja nende hulgast valitakse need, kes kõige rohkem kogude värvi välja annavad. Agronoomide selts esitab 2 kandidaati. Aga millegipärast on maanaised asetatud kahtlase olukorda, et peavad ka esitama 4 kandidaati. Nemad peaksid ometi kõige rohkem kogumeheliku kuju välja andma. Seega on täiesti loomulik, et koja enamus on kogumeheliku meelsusega. Kui mitte proportsionaalsuse põhimõtet ei katsuta seal läbi viia, nagu Riigikogus tehakse, siis on selge, et juhatust saab ka kogumehelik, ja kogu asjaajamine on kindla kogumeheliku kontrolli all. Omalajal esitati härra Pätsi poolt eelnõu. Selle § 3 ütleb: „Valida võivad ja valitavad on kõik täisealised isikud, kes valijate nimekirja kokkuseade ajal oma iseseisva maaharimise ja selle harude või metsakasvatamise majapidamist tegelikult juhivad ja sellest ülevalpidamist saavad ilma vahet tegemata, missugusel õiguslikul alusel maa nende käes tarvitada või kui suur see maa on.“ See oli vabariigi esimestel aastatel, siis ei olnud näha sõprust sotsialistidega, ei olnud klassidoktriin küllalt läbi imbunud, see eelnõu oli hoopis demokraatlikum ja vastuvõetavam. Praegu ei ole imestada, kui vägivalda peale on välja mindud ja need põhimõtted mis õiged on, ära saladud. Meie näeme, et ei ole mingit lootust uskuda, nagu oleks põllutöökoja sarnane asutus, mis erapooletult, riiklikult, ilma etteheideteta riigi ja rahva huvide kohaselt tegutses. Meie ei saa arvata, et põllutöökoja riiklikult saaks tegutseda erapooletult. Kui kokku võtame selle koja kokkuseadmise viisi, siis näeme, et on tegemist parema poole — kogumeeste kojaga.

Peale muu on ka sellel ajal oma poliitiline hinnang. Missugune on põllutöökoja hinnang või väärtus? Ei saa eitada, et põllutöökoja on suur ülesehitus, võit paremale tiivale, et ta teatud krooni on kõigele sellele pannud, mis valitsus siimaani on ajanud. Kuid mis asjale on see kogude krooniks, mida ta kroonib? Põllutöökoja kroon on liiga raske kroon valitsuse riiklikkudele teenetele. Mis on saanud riiklikust seisukohast rahvas ja maa, mida võiks erapooletult hinnata? Tõsi küll, on talitatud erapooletult riigiteenijate arstiabiga, keda just täitsa tuule peale pole jäetud, on vähendatud suuri pensione ja alles jäetud väikesemad. Kolmandaks on parandatud

haridusealase puutuvaid seaduseelnõusid, mis alguses väga suuri lahkavusi välja kutsunud õpetajaskonnas. Neljandaks on tunnustatud sotsiaalseadusi, 8-tunnilise tööpäeva ja käitisvanemate seadus. Need on teatavas mõttes võidud, mida parem tiib on sunnitud tunnustama. Kuid meie ei näe, et oleks võitlust peetud mingil näol ka nende korruptiivsete nähtuste vastu, mis väga palju levinenud ja milleks ka praegune valitsus osalt asutati, nagu mulle üks juhtivatest meestest valitsuse kinnitamise päevil tähendas, et kui midagi kätte ei saa, siis paneme vähemalt korruptsiooni laine kinni. Ei ole aga näha, et võitlust korruptsiooni nähtuste vastu peetakse.

Kokku ei tohiks olla need suured teened riiklikust seisukohast, need ei ole võrdlemisi suure- ja raskekaalulised, et anda paremale poolele suurt ja ühekülgset korraldatud põllutöökoja.

Põllutöökoja on aga samuti liiga raske kroonimiseks klassivalitsuse proletarliku tiiva saavutustele. Siin ei tule arvesse võtta sotsialistlikkude juhtide nipped-näpped ministeeriumides ja neile alluvates asutustes, kuid võiks kõne alla tulla vast 8-tunniline tööpäev. Kuid nagu meie teame ei ole 8-tunnilise tööpäevaga midagi erilist, ta ei kujuta endast mingit paremust, sest tegelikult on väga paljudes meie tööstustes 8-tunniline tööpäev ammu maksmas. Sellepärast siis ei saa öelda, et 8-tunnilise tööpäevaga on midagi erilist kätte saadud. Pealegi on mõnel pool väljamaal isegi vähematele tööpäevadele üle mindud.

Põllutöökoja ei ole ka krooniks käitisvanemate seadusele. Põhimõttelikult on see ju ilus pahemalt tiivalt, et nad nii suure shestiga on selle vastu võtnud, kuid tegelikult ei anna ta midagi tööliklassile. On nähtud välismailt, et ta ei ole mingi ankur ega päästeabinõu tööliklassile, kes tihtipeale ei valigi käitisvanemaid.

Selle seaduse mõju võib vähendatud saada, sest täideviimine on ju peasi, ja kui valitsus on tagurlik, parempoolne, siis võivad jälle säärased määrused tulla, mis on sihitud järelevalve lõtvenemise peale j.n.e. Nii et kerge asi on neid saavutusi edaspidi vähendada. Sellepärast meie näeme, et ei ole mitte see põllutöökoja kroon niisugune, mille võiks peale panna neile väikestele saavutustele, mis siimaani läbi viidud. Meie näeme üheltpoolt põllutöökoja suurte rahadega, peale selle organisatsioonid, mis nende kogude käes seisavad, teiselt poolt aga sõnad, sõnad, sõnad. Muud mitte midagi. (V a h e l h ü ü e.) Ega see midagi ei tähenda. (V a h e l h ü ü e.) Suured rahad — põllutöökoja saab ju sajadmiljonid. (V a h e l h ü ü e.) Ega ma ei ütle, et see isikliku-

desse taskutesse läheb, ma ütlen, seal saavad inimesed ametisse, see asutus on teie käes, seal saate oma mõju maksma panna, vaat, seda ma ütlen. Nii pole siin midagi vastu vaielda. (V a h e l h ü ü e.) Teie just näitate sellega veel kord, et teie põllumajandust sugugi ei tunne. Teie olete siamaani rääkinud, et olete väikepõllupidajate kaitsjad, aga selle seadusega näitate, et väikepõllupidajatest teie ei hooli ega neid ei kaitse. (V a h e l h ü ü e.) Ah, hoolekande alla võtate!

Jääks järele tööliskoda. See on „Rahva Sõna“ kirjutuse järgi niisugune asutus, mis rohkem lepituseasutusena on mõeldud. Aga seal saab väga vähe raha olema. Seal ei jää midagi püsivat ega tõsist üle, mida suudaks vastu seada pahempool paremapoole saavutustele põllutöökojaga. Mis jääb järele, kas kaks ministri kohta või munade litsents või midagi muud? Igatähes on pahema tiiva saavutused ja tahtmised, mis kätte saada taheti, väga väikesed, võrreldes nende saavutustega, mis paremal pool on. (V a h e l h ü ü e.) Jah, mina ja mu rühm asub sellel seisukohal.

Mida aga kroonib põllutöökoda? Põllutöökoda kroonib seda, et juba eelarve puhul kõvendati põllumeeste ettevõtteid agronoomilise büroo arvel, kus miljonid võeti põllumeeste keskseltsi ja teiste asutiste juurde.

Põllutöökoda kroonib seda, et peekonimonopol sihikindlalt plaanitseti põllumeeste kogude kätte, nii tapamajade kui eksportkrediidi näol. Põllutöökoda kroonib seda, et kaitstakse majaomanikke — üüriseaduse kaotamise läbi. Põllutöökoda kroonib seda, et antakse suurkodanlastele vaeste käsitöölise kogutud varandus. nagu seda on gildede seadus. Mis on need pahema tiiva palukesed nende rasvaste miljonite kõrval, mida alla neelavad kogud ja oma partei organisatsiooniks ära kasutavad kaudsel teel. Sellejuures näeme meie, et aga ilma on jäänud kolmas osanik valitsusest, see on rahvaerakond. Rahvaerakond ei figureeri veel selles, mis tema on valitsusest saanud ja mis ta saab, seda ei tea, kas tema jääb riiklikule seisukohale, erakondlikult mitte midagi vastu võttes, seda veel ei tea ja sellest ei ole avalikult kirjutatud.

Kes aga kannavad põllutöökoja rasket koormat nii majanduslikult kui poliitiliselt? Kannavad need, kes maksavad maksusid selle põllutöökoja heaks, ja kõigepealt maksavad tema heaks maksusid need, kes sinna ise ei kuulu. (V a h e l h ü ü d e d.) Ükskõik, aga ikkagi maksavad. Meie kõik maksame eelarve kaudu selleks maksusid. Peale selle maksavad põllutöökoja heaks maksusid kõik talupidajad väljaveo maksude näol, samuti ka need talupidajad, kellel alla 5 ha põl-

lumajanduslikult kasutatavat maad, erimaksude näol otsekohe põllutöökoja heaks. (V a h e l h ü ü e.) Seda juristid seletavad. (V a h e l h ü ü e.) Kannavad seda koormat ka vaesed üürnikud, kelle üüriseadus on maha maetud ja kes on uimaseks löödud. Ka sotsialistide valitsuse poolt esitatud „kodukäija“ — korterite vahetalituse seadus — ei ilmu, vaid magab kalevi all. (V a h e l h ü ü d e d.) Põllutöökoja heaks maksavad maksusid ka vaesed käsitöölised, väikemaapidajad maal ja väikearomanikud linnades, üks rohkem kui teine on koormatud nii majandusliku kui ka poliitilise survega. On selge, et põllutöökoja seadus käib keskklasside huvide vastu sellega, et lõhutakse põllupidajate klass pooleks. Põllutöökoja seadust ei pooldanud ka sotsialistid, kuid parteipoliitiliselt on nemad vägise pooldama hakanud. Kuid see põllutöökoja kroon on imelik. Iga poliitiline akt peab õigustust leidma ka riiklikust seisukohast. Põllutöökoda on ju õieti üks osa klassivalitsuse põhimõtetest ja üks osa sotsialistlikust doktriinist, mida parempoolsed kogude organisatsioonid tunnustavad, mis seisab klassi- ja kihihuvide alusel, ja see jagab meie põllumajanduse kahte ossa. Üheltpoolt on suured talud, nagu „Rahva Sõna“ kirjutab, tööandjad ja teiselt poolt töövõtjad, kes peavad töölistkotta kuuluma. Aga vahepealset klassi — töötægijaid — seda ei ole. On ainult tööandjad, kes kuuluvad põllutöökotta, ja töövõtjad, kes kuuluvad töölistkotta. Aga töötægijaid, neid inimesi, kes tõsised põllumehed ja ka selle järgi peaksid valimistele tulema, nagu Saksa seadused ette näevad, seda meil ei ole. Meil on kahe klassi vahel kindel vahesein tehtud. Ma ei saa puudutamata jätta Venemaa korraldust. Ka seal seisavad „kulakud“ üheltpool ja külaproletariaat teiselt poolt, kuid vahepealset klassi ei ole. Korralik inimene, kes tööd teeb ja kes kellei kurnaja ei ole, ka see kuulub Venemaal külakurnajate „kulakute“ hulka. Ka meil on niisugused kaks eriklassi. Kuid see klassidoktriin ei anna meil kui ka Venemaal midagi kätte, ja see doktriin on Stalin'i kõnega Venemaa suhtes täiesti ümber lükatud. Ta näitas oma hiljutises kõnes, et põllupidajate alal ei saa jagada üht põllupidajat ühte klassi ega teist teise, sest niisugune jagamine ei anna soovitavaid tagajärgi ja peaks ära jääma. Kuid meil on niisugune jagamine aluseks võetud ja tahetakse seda hakata läbi viima. Tahetakse kindel vahe teha üht- ja teistliiki põllupidajate vahel. Kui need kaks koda hakkavad tulevikus töötama, saavad jalad alla ja organiseeritud, saavad omad maksud, seavad bürood ametisse, töötavad välja teatavad seaduseelnõud, korraldavad oma tööd ära, ja kui siis ükskord koalitsioon läheb lahku, hak-

kab võitlus parema ja pahema tiiva vahel, kas oleme siis kindlad, et need kaks koda saavad riiklikult ja ühiselt töötama hakata?

Siin on kindlasti ette näha suuri kokkupõrkeid. Võtame näiteks söödismaade küsimuse. Selles küsimuses lähevad arvamised radikaalselt lahku. Kui see seadus omal ajal esitati Riigikogule, siis nõuti sotsialistide poolt tema rutulist arutamist, küsiti, miks seda ei tehta, aga nüüd, kus sotsialistid ise valitsuses, nüüd see asi seisab, nüüd ei ole pöpsidele tarvis seda seadust, — neid söödismaid. Kui nüüd põllutöökoda ja tööliskoda vastamisi seisavad, siis kogub niipalju küttematerjali, et läheb varsti võitlus lahti, ja mida tugevamad vastased, seda suuremad lööminud tulevad. See ei ole aga riiklikust seisukohast õige. (V a h e l h ü ü e.) See ei ole jagamise põhimõte, see on töö põhimõte. (V a h e l h ü ü e.) Ega mina kodade vastu üldiselt ei ole, vaid mina räägin, et need kodad peavad õiglasel alusel olema. Aga ma võin veel rohkem öelda. et niisuguste põhimõtete jagada põllumajanduslikult meie rahvast üldse kahte klassi, kes vastastikku hakkavad tulevikus kindlasti võitlema, see jagamine on minu arvates Eestis vale, vähemalt ta on Eestis enneaegne, kui ta päris vale ei ole. Kui meie võtame Eesti eraomanikkude klassi ja üldse rahva koosseisu, siis näeme, et meil on maapidajaid kokku 155.000, majajärelkondi on meil 164.000, kokku on meil eraomanikke suuremate üksustega 319.000. Neil on perekonnas keskmiselt $2\frac{1}{2}$ —3 inimest. nii et vähemalt 750.000 eraomanikku on abikaasadega ja lastega kokku. ja need on täiesti eraomanduse pooldajad. Puht töölisi on meil aga 28.000, põllutöölisi 80.000, kokku üle 100.000. Ja töolistest on tihti mees ja naine mõlemad teenistuses, nii et siin meie ei saa seda arvu kasvatada 2—3 peale, vaid võtame ümmarguselt selleks arvuks 200.000. Nii et meie näeme. et ei ole mingit statistilist alust, tegelikku alust niisuguse kahe klassi jagamisele, sest meie rahvas on väikese eraomanduse pooldaja, ja seepärast ei saa pooldada. et meie kunstlikult teeme niisuguse suure vahe. Pealegi ei ole meie rahvas niivõrt poliitiliselt arenenud. et niisugust klassivahede teemist maal või linnas läbi viia. See on vähemalt meil praegu enneaegne. kuigi ta ükskord tulevikus peaks tulema. Ei saa ju ette kujutada. et meie olukord niisugune on, nagu näiteks Austrias, kus on kaks tugevat vastast, meie ei näe niisugust vastasrinnas olemist. näiteks Inglismaal, kus on 3 erakonda, rääkimata Prantsusemaast ja Saksamaast. Kui rahvas on kunstlikult jagatud kahte klassi, siis ei ole see õige. ja enamalt ei ole tunnustatud, et niiviisi oleks võinud teha, ja sellepärast ei tohiks

teie paremalt poolt kaasa aidata klassivahede tugevnemisele ja rahva kaheksjagamisele. See toob enesega raskusi kaasa, riik kaotab oma stabiilsuse ja selle konstruktsioonid, sest tuleb sisemisi kokkupõrkeid j.n.e. (V a h e l h ü ü e.)

Kokku võttes peame ütleva, et ei aita mingid argumendid, ei ole aidanud need asjatundjate poolt, ei ole neid kuulnud nende poolt, kes nõndanimetatud ametlikude asjatundjate hulka ei kuulu, nagu Riigikogu liikmed, kes on sunnitud sõna võtma, vaid siin otsustab poliitiline vägivald. Siin on tegemist parteipoliitilise võimu jagamisega ja selle kurjasti tarvitamisega. Kui parteipoliitilist võimu kurjasti tarvitatakse, siis nimetatakse seda parteipoliitiliseks või majanduslikuks korruptsiooniks. Kindlasti peab ütleva, et oleme siin selgete jagamisnähtuste juurde tulnud, mida seni ei ole olnud. Teised valitsused on püüdnud seni põhjendada nii, et teatud asi on riiklikult tähtis ja riiklikult tarvilik. Aga siin meie seda ei kuule. Meie kuuleme, põllutöökoda on tarvis, tööliskoda on tarvis, ja igasuguseid seletusi tuuakse siia juurde. (V a h e l h ü ü e.) See oleneb sellest, kuidasmoodi lahendatakse. Kui lahendatakse niiviisi, et pärast tuleb igasuguseid sotsiaalseid kokkupõrkeid, ja üldse ühekülgset lahendatakse, siis on ta riiklikult kahjulik. Selle riikliku moraali asemele, mida siin on toonitunud, on koalitsiooni poolt astunud kihihuviline klassidoktriin. Sellega anti suur hoop meie riiklikule moraalile. (V a h e l h ü ü e.) Ega siis erakond ei ütle, et tema tahab midagi endale saada, tema võitleb oma aadete eest, kuid siin aga jagate kogu riigi ära. (V a h e l h ü ü e.) Seda meie näeme, et teie ei anna teistele midagi. Kui meie nii edasi läheme. siis ei ole pärastpoole, edaspidi, kui uued valitsused tulevad, imestada millegi üle. Erakonnad teevad, jagavad, loovad omale kodad, saavad parteiaparaadi kätte niipalju kui võimalik, ja kui mõni hullem asi tuleb edaspidi, mis seal siis imestada on? Kes võimul, see saab! Ei ole enam mingit riiklikku ega majanduslikku kava olemas. Kui valitsus oma deklaratsioonis lubas meile kavasid, siis oleme oodanud siiani, kuid asjata. Kui meil arutatakse krediitkassade seadust, kus üles tõusevad finantspoliitilised küsimused, siis vaikib härra Majanduseminister. Kui tõuseb üles gildede varanduste küsimus, millest suur hulk majanduslikke organisatsioone on huvitatud, siis vaikib härra Majanduseminister. Kui põllutöökoda küsimus üles tõusis, mis rahvamajandust väga huvitab ja sellega tihedalt on seotud, kuidas põllumajandus areneb, jällegi ei ole kava Majanduseministrilt ega valitsuselt. Ei ole üldse kava tarvis. Härra Jürman ütles, et põllumajan-

duse alal ei ole kava tarvis. Eelmine valitsus kutsus asjatundjad kokku kava tege- ma, praegune valitsus aga ütleb, et kava ei ole tarvis. Meie saame sellest aru, sest kava asemele on astunud teine kava, ni- melt klassivaheline jagamine. See on see kava. Härra Teemant rääkis siin eile, et peab olema aateid, et eriti politikas pea- vad olema aated. Aga meie riiklikudes aadetes muud ei näe, kui klassidoktriini, ja kogud on oma aated ära unustanud ja võimu peale üle läinud. Riiklikud sõnad, mis kongressidel räägitakse, on paremal pool ära unustatud. Seepärast et see nii ühekülgne ja vägivaldne seadus on ja klassidoktriini peale põhjeneb, peame meie selle seaduse vastu olema.

Põllutööminister A. Jürman: Väga austatud Riigikogu liikmed! Kui me kuul- lasime eelmisi kõnelejaid põllutöökoja as- jus, siis võis neid kõnesid kuulates muljet saada, et nad igatpidi eitavad põllutöö- koda ja üldse koja põhimõtet.

Kõige rohkem toodi ette motiive, et põllutöökoja asutamine ei ole muud mi- dagi, kui rühmadevaheline kokkulepe, rühmapoliitiline manööver, saagijagamise mõttes ettevõetud seaduslik akt. (Va- helhüüe.) Mis teie üldkomisjonis oma- vahel olete rääkinud, see ei ole tähtis. Asume koja enese juurde. Tuleb imestu- sega küsida, mispärast hulk aastaid tagasi on Prantsuse parlament, Prantsuse rah- vas nii rumala seaduse vastu võtnud? Seal pandi maksma põllutöökoja seaduseandli- kul teel. Samuti talitati ka Saksamaal. Tähendab, seal on ka rumalusega toime

saadud. (Vahelhüüe.) Võib-olla, kuid kui seal neid koja seadusi arutati, siis sarnaseid mõtteid seal ükski ette ei kandnud, nagu meil opositsioon koja vastu ette kandis. Seal tunti ära, et koja asuta- mine on tarvilik samm. Härra Kalbus püüdis mitu korda sellele tähendada, et kõige halvem on praegu koda asutada, kuna meil maal valitseb majanduslik kriis. Siis just sellepärast, et meil praegu ma- janduslik kriis valitseb, mina kui põllutöö- minister panen selle peale rõhku, et saaks põllutöökoja ellu kutsutud. See aitaks põl- lumajanduse kriisi lahendamisele palju kaasa. Kui üldse on mõeldud, et me tahame majanduslikku kriisi lahendada, siis peame mõtlema, et seda kriisi ei saa la- hendada mitte ükski valitsus oma dekree- tidega. (Vahelhüüe.) Tema töötab kaubanduse ja tööstuse alal ja on palju kasulikke küsimusi suutnud lahendada, mis võib-olla lahendamata oleksid olnud. Aga see just on see kõige suurem üles- anne, et rakendada põllumajanduslikke organisatsioone tööle põllumajanduse üles- ehitamise alal. Seni ei ole seda tehtud ega ei ole saadud seda teha, sest meie teame,

et praegu põllumajanduslikud organisat- sioonid võrdlemisi killustatud on, ja ei ole ühtki võimalust selleks, et neid koondada ja tõmmata kaasa põllumajanduse üles- ehitavale tööle. See võimalus puudub. Nii- kaua kui seda võimalust ei ole, ei aita dek- reedid ega ettekirjutused midagi, vaid eeskätt kõige parem lahendamise viis on see, kui tööle saab pandud see organisat- sioon, kes saab koondada oma esindajaid suurel hulgal. Ja vaadake, põllutöökoja on niisugune organisatsioon. (Vahel- hüüe.) Ma tulen selle küsimuse juurde tagasi. See organisatsioon, mis tahetakse luua, on niisugune, kust tõesti peegelduks kogu meie põllumajandus, ja kui see tööle asub, siis aitab see paljuid küsimusi la- hendada. Siis ei pruugi meie alati loota ainult riigi abirahade peale, vaid ta asuks kogu põllumajanduses iseküsimuste la- hendamisele, ja see töö on kasulik töö. Sel- lelt seisukohalt on ka teised riigid seda aru saanud, et on tarvis luua niisugune põllumajanduslik organisatsioon, kes võiks kaasa töötada, hädasid parandada, ja kõik need organisatsioonid on heade tagajärge- dega töötanud. Selles mõttes ei ole siin mingi uue ega ainult parteipoliitilise võt- tega tegemist, ja ei saa seda sugugi võr- relda, nagu härra Kalbus ette tõi, et põl- lutöökoja seadus on mingi kommunistlik dekreet. Siis võiksime öelda, et kõik põllu- töökoja seadused teistes riikides kommu- nistlikud dekreedid on. Olen veendunud, et vastukõnelejad on hirmul oma parteide pärast, et nende parteid jäävad kuivale, kui põllutöökoja luuakse. Rkl. Vilms üt- les, et keskerakonnad hävinevad hoopis ära. (Vahelhüüe.) Võib-olla, m-er- tea, kust see hirm teile peale on tulnud. Võite rahustuda, see on asjata. Partei jääb parteiks, nad tegutsevad omaette, kuna põllutöökojal ei ole poliitilist ülesan- net, vaid tegutseb majanduslikkudel ala- del ainult. Nüüd, kui vaatate edasi, üheks suuremaks etteheiteks oli, et vaadake, ko- jaga tahetakse põllumehed kahte klassi jagada, härra Vilms läks isegi kaugemale ja ütles, et põllutöölisi tahetakse lahutada põllumeestest. See olevat halb, et kaks organisatsiooni luuakse, põllumeeste ja põllutööliste omad, mis endi vahel ainult riidleksid, mille all kogu riik ja rahvas kannataks. Need etteheited on ennemgi olnud parteide kohta, et sotsialistid ja põl- lumehed ei saa kunagi kokku kõneleda. Vaadake, isegi poliitilised parteid võivad kokku leppida ja koos töötada. See on nüüd teile valus näha ja tunda, et see on täide läinud. Veel palju paremini saavad 2 majanduslikku organisatsiooni hakka- ma, kus ei ole demagoogilisi võtteid karta, nad saavad palju paremini koos töötama ja kokku leppima ja lahendavad asju, mida meie siin ei saa lahendada. See on

loomulik asi. Teie kardate ja arvate, et ei tohiks lasta inimesi organiseerida, aga hoopis ümberpöörduvalt, mida rohkem on nad organiseeritud, seda parem. Meie oleme kaugel sellest ajajärgust, kus meie saaksime kõik ühte organisatsiooni koondata, nii töölised, põllumehed, vabrikandid, majaomanikud j.n.e. Igalpool lähivad lahku. Ja üllataval kombel isegi etteheitjate ettepanekus näeme teistsuguseid mõtteid ja püüdeid. Härra Vilms esitas Riigikogule käsitöökoja seaduse, ta ei ole sinna sisse võtnud mitte töölisi, nad puuduvad sealt. (V a h e l h ü ü e.) Seal ei saa keelata, aga teie peate seaduses ette ära nägema, kelle kohta koja seadus käib. Koja kohta ei saa öelda, et see on vabatahtlik selts, mis ei keela liikmeks astumast. Teie ei võtnud töölisi käsitöökotta, jätsite välja. Mispärast kaubandus-tööstuskotta ei ole vabrikute töölisi võetud, mispärast Teie seda seal ei nõudnud? Ükski ei julenud selle mõttega välja tulla. See on ju naeruväärt, võtta töölisi kaubandus-tööstuskotta. Igal alal on arusaadav, et peab lahus olema. Nüüd nõuate põllutöö alal, et olgu kõik kokku tõmmatud ühte kotta ja toote Saksamaa näitena ette, sest Saksamaal tahetakse ühendada põllumehed ja töölised ühte kotta. Aga kas see hea võte on? Ei ole. Ja Saksamaal on 30 koja juures kahes kohas see katse tehtud ja seegi piiratud määral. Nii et see katse ei ole hea katse. Kui nii on, et töölisi ei saa mitte võtta sekka, ja kui meie ei karda töölise organiseerimist, siis võime rahulikult vastata: las tulla ka töolistekoda.

Edasi üks suurematest küsimustest, et koja liikmed ei saa olla need, kellel alla 5 ha koht. Siin on see küsimus jällegi lahendatud põhimõtte seisukohast, nimelt võtta põllutöökoja liikmeks need, kelle peasissetuleku-allikaks on põllumajandus. (V a h e l h ü ü e.) See on küsitav. Kui meie vaatame seda, kuidas Saksamaal see küsimus lahendatud, siis näeme, et seal on võetud nõue — talu majapidamine olgu peasissetuleku-allikaks. Aga kui meie endi juures vaatame sedasama, siis meie oludes on neil majapidamistel, kel 5 ha maad, veel peasissetuleku-allikaks põllumajapidamine, kuna alla 5 ha on see aga väga küsitav. (V a h e l h ü ü e.) Käige ja liikuge ise maal ning vaadake, kuidas elatavad endid 4—5-hektaarilised kohad. Kui meie võtame maakohad alla selle normi, alla 5 ha, siis on need sarnased, kus ei ole peasissetuleku-allikaks põllumajapidamine, vaid nende kohtade pidajad on kas käsitöölised, töölised j.n.e., see on nende peahuvi. Ja kui meie viime niisugused suured hulgad põllutöökotta, kellel sugugi ei ole peahuvi põllumajapidamine, vaid kõrvaltöö, siis teeme eksisammu. (V a h e l h ü ü e.) No millest siis juurde-

lõigete küsimus on üles tõusnud? Just sellest, et 5-hektaarilised kohad tahavad saada juurdelõikeid. Neid palvekirju vaadates näeme, et just 5—10-hektaariliste maakohtade pidajad kirjutavad, et nad ei saa ära elada selle väikese maatüki peal, vaid paluvad juurdelõikeid. Tähendab, see on otsekohene tõendus, et meie oludes ja selles seisukorras, milles meie riik asub, ei toida 5-hektaariline koht selle pidajat ära, vaid need on ainult väljavõtlikud üksikud juhud, kus niisugusel kohal ära elada saab. (V a h e l h ü ü e.) Ei, ümberpöörduvalt. Mitte maa niipalju, vaid kõrvalteenistus on talle see peasissetuleku-allikas. See tõendab, et täiesti elujõuline talu on ainult see, kus 20 ha. (V a h e l h ü ü e.) Teil asunikude rühmas ei ole ühtki liidrit, kellele oleks asunikutalu alla 20 ha. (V a h e l h ü ü e.) Üksikud on 16 ha. Mispärast teie 5 ha-ga ei tule välja? Vaadake, seal on normaaltalu 20 ha. See on maatükk, kus perekond võib ennast oma jõuga elatada. Kui nüüd võtame poole sellest, see on 10 ha, seal on juba küsitav, kas suudab perekond seal ära elada. Kus maapind kehv ja vaevaline, seal ei suuda 10-hektaarilisel kohal perekond ära elada. Sealt veel alla minnes, mida rohkem alla läheme, seda suurem protsent langeb välja taludest, mis ei ole elujõulised.

Meie tahtsime luua põllumajanduslikult iseseisvat koda. Et seda läbi viia, siis võtsime 5 ha. (V a h e l h ü ü e.) Võivad 10 ha-st peale, see on pool normaaltalust, olla elujõuetud. (V a h e l h ü ü e.)

Nüüd kui ütlete, et kõik need, kel on 5 ha maad, on suurpõllumehed, siis on asunikud kõik suurpõllumehed. See käib siis ka teie kohta, koondusasanikud, nii et teie iseendid kutsute alati suurpõllumeesteks, ja väikepõllupidajad on siis alla 5 ha.

Siis edasi maksude asjus. Härra Kalbus püüdis selgeks teha seda, et põllutöökoja heaks peavad need maksusid maksma, kes liikmed ei ole. Seda on väga raske selgeks teha. (V a h e l h ü ü d e d.) Siin leiame need paragrahvid, kus selge sõnaga on öeldud... (V a h e l h ü ü d e d.) Ei ole, härra Baars. Võtke Riigi Teataja kätte ja katsuge sealt seda välja lugeda, mis härra Kalbus ette tõi. See on väga raske. Minul on Riigi Teataja siin käepärast, võtke ja vaadake. (V a h e l h ü ü d e d.) Mina peatun härra Kalbus'e seletuste juures, mitte ministeeriumi esindaja seletuse juures. Aga kui võtame seletuse, mida härra Kalbus püüdis põhjendada, siis leiame § 8, et „põllumajanduslikult kasutatavaks maaks käesoleva seaduse mõttes loetakse põllu-, aia-, heina- ja karjamaa“. See on nii. Siis võtsite Teie § 50 ja tõite ette, et põllutöökoja heaks võetavast maksust on vabastatud kinnisvarad, millel katastri andmete järgi põllu-

majanduslikult kõlbulikkude maad alla 5 ha. Nüüd Teie seletasite, et 1927. a. kinnisvara hindamise seaduses on võetud ka hindamise alla metsamaad. (Vahelhüüded.) Seal hindamises võetakse küll metsamaad arvesse, kuid seal on metsal hindamise puhul oma normid. (Vahelhüüded.) Talude kaartidele märgitakse metsa oma ette üles, siis heina- ja karjamaad oma ette, siis kõlbmata maa j.n.e. (Vahelhüüded.) Võtke teine sõna, igatahes see ei eksita, kui öeldakse ühes kohas põllumajanduslikult kõlbulik maa ja teises kohas — põllumajanduslikult kasutatav maa, ega sellepärast ei saa ikkagi metsa siia sisse võtta ega välja jätta. (Vahelhüüded.) Siin on Riigi Teataja, olge nii lahke ja lugege üks paragrahv ette, kus oleks öeldud, et põllumajanduslikult kõlbliku maa hulka kuulub mets. Seal räägitakse hindamisest, et mets käib ka hindamise hulka. Ja katastris saame andmed, kuipalju on põldu, heinamaad, metsamaad ja karjamaad. Seadus ütleb selgel sõnal, et võetakse arvesse põld, heinamaa ja karjamaa. (Vahelhüüde.) Metsa võib ka, ega see midagi viga ei tee! Metsa võib hulka võtta, aga ma ütlen, et sellest ei ole kasu, see ei muuda seisukohta mitte üks põrm. Kui on väike maatükk — 5 ha — siis ei ole seal metsamaa kui niisugune eraldatud. (Vahelhüüde.) Ma ei usu, et teie terves riigis leiate niisuguse 5-hektaarilise koha, kus oleks katastris eraldi mets märgitud, on ikkagi ainult põld, heina- ja karjamaa. Metsakultuuri ei saa niisuguse väikese areaali juures läbi viia. Kui juba mets on katastri järgi eraldi märgitud, siis on see koht mitukümmeend ha suur ja käib iseenesest koja seaduse alla. Nii et sisuliselt ei olnud mingit mõtet metsa eraldi nimetada. Aga ütlen, et võib ju metsa ka võtta, see teeb sisuliselt ühe ja sellesama välja. See oli lihtsalt sellest võetud, et meie riigi statistika keskbüroo arvestab oma andmeid ka selle järgi. Põllumajanduslikult kasutatava maa hulka on võetud põld, heina- ja karjamaa. Teistsugust põhjust igatahes metsa väljajätmiseks ei olnud ja võib selle ka sisse võtta. Rkl. Kalbus püüdis sellest välja lugeda, nagu oleks siin mingi tahtmine... (Vahelhüüde.) Lugege mulle üks seaduse paragrahv ette, mis annaks teile õiguse seda oletada. Niisuguste järelduste tegemine oli igatahes ekslik. Seepärast langeb see ära, nagu maksaksid need talud maksu, mis selle seaduse alla ei käi. Vaadake, nüüd edasi selle maamaksu juures peaks ka tähendama, et siin toodi väga palju ette ja püüti kollitada, et väga suured maksud võtab põllutöökoda. On mitu korda öeldud, et põllutöökodale on õigus antud võtta kuni 10%. (Vahelhüüde.) Kui põllumehed

ise tulevad ja leiavad, et seda tarvis on, siis nad võtavad, ja siis nad ise on need otsustajad, ja meil ei maksa nende pärast kartata, et nad omale liiga teevad selle maksu pealepanemisega. Meil ei maksa nende eest kartata, nad on ise otsustajad, kas nad võtavad 1%, 5% või 10%. Kui nad 10% võtavad, siis võib keskmise talu peale tulla 2—3 krooni. See oleks see maks. (Vahelhüüde.) Teil on ikka kogumeeste tont silmade ees, ega teie sellest lahti ei saa, sellepärast teie ei näe õieti neid küsimusi. Vaadake teiste prillide, harilikkude klaaside läbi, siis ei oleks seda tonti seina peal. See maks: 2—3 krooni talu kohta, see ei hirmuta vist ka ühtki põllumeest ära, kui nad sellega saavad oma seisukorda parandada, sest see võib-olla toob neile mitu korda suurema summa tagasi, see 2 krooni, mis nad põllutöökoja heaks maksavad. (Vahelhüüde.) Kontrollmaksu peekoni pealt ei ole, see on rkl. Kalbus'e eksitus. Siis kogusummas jälle, nagu Vilms tähendas, räägitakse sadadest miljonitest. Ikka sajad miljonid. (Vahelhüüde.) Teie panete palju juurde, — kogusumma põllumajanduse eelarvete järgi, kontrollsummade ülejäägid teevad välja 51—52 miljonit senti. (Vahelhüüde.) Ei ole. Siin on aga võetud kaunis suur ülejääk, kontrolljaamad on iga aasta niisuguse ülejäägi andnud, aga nüüd teie sõdisite vastu, ja käesoleval aastal sai vähendatud neid makse, nii et see summa võib langeda alla. 10% kinnisvaramaksust võib teha mitte 20.000.000, vaid 16.000.000 senti. (Vahelhüüde.) Teie armastate igalpool suurendada. Peab ütleva, et need suured tulud iseenesest langevad ära.

Edasi tõi härra Kalbus ette, et vallavalitsustele tuleb rohkem tööd ja kulusid. Siin peab tähendama, et need kulud, mis põllutöökoda valdadele peale paneb, on minimaalsed. Nimekirjade kokkuseadmine on üks kord nelja aasta jooksul, seda tehakse samade jõududega, ilma et märgata oleks tarvilikkust erijõudude juurdevõtmiseks; siis veel korterite, valgustuse ja kütte kohta nelja aasta kestel üks kord. See koja valimine ei nõua erilist valgustust ega erilist ruumide kütmist, nii et selles mõttes ei pane põllutöökoda erikuluseid peale, ja seepärast ei maksaks teil siin ette tuua sarnaseid. Tullakse vallamajja kokku ja antakse hääled ära, tähendab kasutatakse vallamaja ruumi, ja kui kasutatakse veel seltsimaja, siis langeb see kulu ära. (Vahelhüüde.) Missuguse koja alla viia? Kui nad kuuluvad eluase-mekohtade hulka kuni 5 ha ja pidajad toidavad endid peaaesjalikult tööga, siis muidugi töölistekojade alla, kui nad on tööstusekohad, siis valivad iuba praegu kaubandus-tööstuskojaga ühes. Kui on kauban-

dualik ettevõtte, siis jällegi kaubandus-tööstuskoja järgi. Näiteks mõni suurkapitalist, kellel suvimaja 5 ha-le ehitatud, ja elab kapitalist, ei kuulu ühegi koja alla. Nii võib siin väga mitmesuguseid olla. Härra Kalbus tõi ette, et komisjonis organisatsioonide esindajad tulid ja omad seisukohad avaldasid, et need olevat olnud jalustrabavad. Mina olin suuremalt osalt seal alguses, kui esindajad omi seletusi andsid, ja nemad ei toonud midagi jalustrabavat ette, vaid kõik põhimõttelikult pooldasid põllutöökoja asutamist. Teatud parandused võeti sisse, ja need parandused ei ole niivõrt olulised, et oleksid võinud mõjuda jalustrabavalt. Kui härra Kalbus'e kõne kokku võtame, siis ei leidunud seal asjalikke puudusi, seal oli ainult hirm, et põllumehed võidavad juurde ühe suure asutuse, ja see on kõik, mis härra Kalbus'e kõnest välja paistis, kui ta nii pateetiliselt hõiskas, et tema sõdib selle vastu, ja ei tea mis kõik lubas ära teha.

Vaheaeg kl. 19.08 min. — kl. 19.29 min.

O. K ö s t e r: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduse puhul, kui ka mõne eelmise seaduse puhul, näiteks täna-hommikul koosolekul päevakorras olnud krediitkassa seaduse juures, on armastatud kombeks paremalt tiivalt, kogude poolt, ette lükata mõtet, et kui nende poolt on mingi seadus esitatud, ja selle seaduse juures leitakse puudusi, mida tarvis kõrvaldada, mille õiguslikkus paika ei pea, siis tullakse väidetega ette, et see, kes selle vastu räägib, mis on esitatud, olevat põllumeeste vaenlane, et see olevat nende kavatsuste vastu, mis põllumajandusele tahtvat head kätte saada. Sarnaseid oletusi ja sarnaseid asju olete rääkinud alati, ja räägib arvatavasti ka järgmine sõnavõtja, nagu ma sõnasoovijate nimekirjast nägin, rkl. härra Tonkman. Kuid sarnase põhjendusega on saanud hakkama ka härra Põllutööminister, kui ta umbes samaseid mõtteid väljendas. Ei saa sundida, lugupeetud koalitsioon, et kõiki seda, mis teie lauale serveerite, mis teile teatud parteipoliitilise mõttega käesoleva seaduse juures vajalik paistab olevat, läbi viia sel teel, nagu teie seda olete näidanud. Teie ei saa seda nõuda ja ei saa öelda, et need põhimõtted nii õiged on, et neid peavad teised tunnustama. (V a h e l h ü ü d e d.) Osal kõnelejalatel ei ole põhimõtteid. Siin tahaksin näidata, missugused puudused on käesoleva seaduse juures, mille kõrvaldamine tuleks läbi viia. (V a h e l h ü ü d e d.) Teie jääge rahule, praegu räägin mina. pärast võite sõna võtta.

Kui teie niikaugele jõuate, siis võite asju lauale serveerida, mis ei ole kohased, ei ole vastuvõetavad ja mis teinekord ja

praegu parteipoliitiliselt lõhnavad; ei saa sundida, et meie neid parteipoliitiliselt lõhnavaid asju peaksime vastu võtma, sellega rahul olema ja sellega leppima.

Käesolev seadus on üks neist seadustest, mis on järelduseks olnud parteipoliitilistele kombinatsioonidele. Meie nägime selles seerias juba kaht seadust. Nende seaduste arutamisel tundub sotside ja kogude välispidise vastastikuse usalduse juures siiski teatud usaldamatus. Tundub sarnaselt, mille peale ma juba ükskord tähelepanu juhtisin, et ei saa ühte seadust vastu võtta ilma teiseta ja teist ilma kolmandata. Sellele juhiti tähelepanu ka komisjonis, et oleks soovitav, et nende seaduste lõppu võetaks sisse paragrahvid, mis räägiksid sellest, et näiteks krediitkassa seadus hakkab maksma siis, kui vastu võetakse töölisvanemate seadus, — ja põllutöökoja seadus — kui vastu võetakse kaheksatunnilise tööpäeva seadus, ja nii oleksid igas seaduses vastavad lõppparagrahvid. Tundub nende parteide vahel selles koalitsioonis nii umbes, kui koolipoiste vahel on nugade vahetamine. Vahetatakse pihust pihusse ja ei usaldata oma pihu enne lahti teha, kui teine oma pihu lahti teeb. Samasugune lugu on praegu ka käesoleva seaduse juures, kus üks ega teine ei taha näidata ega pihu lahti teha, enne kui seadused on käest kätte antud. Pean tähendama, et opositsioon on teadlik selles, et meie rääkimine teie kõrvadele vaevalt midagi maksab. Sama vähe kui see rääkimine maksis üldkomisjonis, kus põhimõttelikud, samuti ka tehnilised ettepanekud tagasi lükati ja tagasi lükati sellepärast, et need tulid opositsioonilt. Kuid siiski loeme meie oma kohuseks avaldada oma seisukohti ja väljendada neid, sest meil ei tule arvestada mitte ainult nende inimestega, kes istuvad Riigikogus, vaid peame arvestama rahvaga, kes meid on valinud Riigikogusse. See arutamine Riigikogus praegusel korral on umbes nagu aktsiaseltsi-taoline. Aktsiaseltsi paketil on enamus käes, seal võib rääkida mistahes, see on paketi enamusele ükskõik, tema võib rahulikult istuda ja lõpuks oma käed üles tõsta, ja aktsiapaketi omanikkude tahtmine on täidetud. (V a h e l h ü ü e.) Pean siiski ütlema, et parteipoliitika diktatuur on niikaugele läinud, et on ainult partei seisukohad, ja üksiku inimese seisukohaga ei arvestata, ja seetõttu mandaadi tarvitamine südametunnistuse järele parteipoliitilise diktatuuri juures raskeks läheb. Mujal, välismaal, ei ole see asi nii kristalliseerunud, nii välja arendatud nagu meil. (V a h e l h ü ü e.) Neil on rohkem parteisid kui meil. Seal on inimestel võimalus liikuda ja hääletada, nagu südametunnistus käsib. Meil on aga teisiti kujunenud.

Meie võime rääkida, aga paketiomanik võib selle maha hääletada. Asi on hea, kui aktsiapakett on ühe erakonna käes. Kui ta on aga mitme erakonna käes, siis, et seda aktsiapaketti vähemalt 51% kätte saada, siis peavad olema kokkulepped. Et moodustada paketti, aktsiaomanikud peavad lubama vastutatu. Selgunud on iga tahe, mis kogud ja sotsialistid vastastikku on lubanud — see on näha ka otsaga juba tänases päevakorras, aga mis rahvaerakonnale selle paketi saamiseks lubatud, seda ma ei tea. Ehk kuigi tean, ma seda ei ütle.

Juhataja: Ma leian, et Teie kõrvale kaldute kõnest. (V a h e l h ü ü e.) See sissejuhatus läheb pikale.

O. Köster: Paketi saamiseks on põllumeeste kogudel, nagu ma ütlesin, omad asjad, sotsialistidel omad asjad, mõned on arutamisel läbi läinud, mõned on alles käsil.

Minnes asja juurde sisuliselt pean tähendama, et omalajal, kui Preisi maapäeval vastu võeti põllutöökoja seadus, Landwirtschaftskammer, siis tähendas Preisi toleaeagne põllutööminister 1894. a., et põllutöökoda kui niisugune loob ühe kindla lüli riigimajanduse selgroos, aga loob selle kindla lüli riigimajanduse selgroos ainult teatud tingimuste juures. Ja oma väljendustes ta, nagu ma mäletan, seadis üles järgmised põhimõtted. Esimene tingimine oli toleaeagne põllutööministri Heyden-Gadov'i poolt, et kõigepealt põllutöökoja seadus tabagu omakaitset tervet põllumajandust. (V a h e l h ü ü e.) Teiseks nõudeks oli temal, et politika kui ka äri ei tohi põllutöökoja juures ei kaetud ega katmata kujul aset leida. (V a h e l h ü ü e.) Kolmandaks nõudeks oli, et põllutöökojal peab olema tihe kontakt seltskondlike omaalgatuse organisatsioonidega ja ta peab seltskondlike omaalgatuse organisatsioonidele tugenema, et selletõttu seda rahva jõu rakendust, mis nad organisatsioonies ellu kutsunud, rakendada, et see põllutöökoja ellukutsumisel kaotsi ei läheks. Kui meie vaatame käesolevat seadust ja käesoleva seaduse sisu mõtetesse tungime, siis meie näeme, et praegune põllutöökoja seadus neid põhimõtteid kuidagi ei taba. (V a h e l h ü ü e.) Ma võtan pärast üksikasjalikult läbi.

Mis puutub esimesse nõudesse, et põllutöökoda tabagu oma kaitsega tervet põllumajandust, siis käesolev seadus on näidanud, et see põllutöökoda ei taba mitte tervet põllumajandust. Edasi teine nõue, et politika kui ka äri ei tohi põllutöökoja juures aset leida. Elumiste kõnelejate poolt, samuti ajakirjanduses kui ka komisjonis on esile toodud, et siin parteipoliti-

lised eesmärgid olemas. Tähendab, et ka see osa sellest põhimõttest, mis seal aluseks pandi ja mis õieti Saksa põllutöökoja aluseks, suures ulatuses siin seaduses paika ei pea. Kolmandaks nõudmiseks on tihe kontakt teiste organisatsioonidega. Kui meie tuletame meelde Põllutööministri seletust, siis võib sellest nii mõndagi järeldada, aga tuletame meelde esialgu aruandja seletust üldkomisjonis, siis võib sellest seletusest aru saada, et omaabi on täiesti kõrvale jäetud ja kõik lootused on pandud põllutöökoja peale. (V a h e l h ü ü e.) Kuidas see Saksa seadus kindlustatud on? Ma peaksin, härra minister, tähendama, et lugege need raamatud läbi. (V a h e l h ü ü e.) Ma ütlen Teile ühe raamatu nime, võib-olla Teile ei tunne seda: „Die Organisation der deutschen Landwirtschaft“. (V a h e l h ü ü e.) Lugege see raamat läbi, sealt leiate Teile, kuidas see Saksas kindlustatud on. (V a h e l h ü ü e.) Mis puhtub, härra Hünerson, minu pea kõvadusse, siis Teile seda pea kõvadust ei tea, ja teiseks ma Teid oma pea ligi ei leia.

Edasi. Ei saa mööda minna ka neist seaduse arutamise viisidest ja nähtustest, mis üldkomisjonis esile tulid. Siin juba räägiti eelkõnelejate poolt, et Vabariigi Valitsus oma deklaratsioonis säärase tähtsa küsimuse juures, nagu seda on põllutöökoda, tähendas, et selleks saab nõupidamine kokku kutsutud, nõupidamine, mis peaks kindla aluse, sarnase aluse looma, mis meie põllumajandusele ja põlluharijaile, põllumajanduse huvidele, terves ulatuses vastuvõetav oleks. Kui valitsus oma deklaratsioonis väljendatud põhimõttest mööda läks, siis pidid tal selleks möödaminemiseks teatud põhjused ja tagamõtted olema. Ta katsus selle küsimuse lahendamist väga kiirustada, sest ei olnud vast lootust, et muutunud olukorra juures põllutöökoja seadus sarnaselt vastu võetakse. See paistis silma ka siis, kui organisatsioonide esindajad kutsuti üldkomisjoni koosolekule. Alguses ei tahetud üldse organisatsioonide esindajaid üldkomisjoni lasta. Ja kui lasti, siis ei tahetud neid ära kuulata. Ja lõppude-lõpuks organisatsioonide esindajad said üldkomisjonis kuulda halbu sõnu ja mõnitusi. Mäletan teravalt konflikti Tartu ülikooli põllumajandusteaduskonna esindaja prof. Mathiesen'i ja aruandja Holberg'i vahel, kus prof. Mathiesen arvustas seadust ja näitas, et küll vajalik on põllutöökoja seadus, kuid ei saa seda säärasel kujul vastu võtta, ja tõi tugevad ja asjalikud motiivid ette. Selle peale tähendas aruandja, et see on sihilik, missuguse ütluse vastu prof. Mathiesen protesteeris, tähendades, et ülikool on erapooletu asutis, ja palus näidata, mille poolest teadus-

konna arvamised on sihilikud ja milles põhjendatud ei ole. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma räägin sellest, mis komisjonis väljendati. (V a h e l h ü ü e.) Rkl. Einbund, kui põllumajandusteaduskond saadab oma esindaja välja, siis annab tema ka oma juhtnöörid. Kas esindaja ise metsateadlane või muu on, ta on ikkagi põllumajandusteaduskonna esindaja, väljendab teaduskonna seisukohti. (V a h e l h ü ü e.) Nüüd ärkasite Teie üles, sedasama rääkisin mina ju. (V a h e l h ü ü d e d.) Edasi peab tähendama, et organisatsioonide esindajad, kes üldkomisjonis seaduse arutamise osa võtsid, ei saanud ühineda selle seadusega sisuliselt tema vastuvõtmate poolest, välja arvatud kaks: üks oli põllumeeste keskseltsi esindaja ja teine Tallinna põllumeesteseltsi esindaja, kellest selgemalt oma seisukohad avaldas põllumeeste keskseltsi esindaja, kuna Tallinna põllumeesteseltsi esindaja oma seisukohta avaldas sellega, et ütles: mina seda seadust täitsa lugenud ei ole, usun, et see vastuvõetav on. Kui rahvale maksud peale pannakse, mis siis sellega katki? Kinnisvaramaksu määrati ka juurde, makstakse ära, ja häda ei ole midagi. See oli vist härra Ploompuu, kes sarnast seisukohta väljendas. Eestimaa põllumeesteseltsi esindaja sõna ei võtnud, vaid ütles, et tema on tänulik, et komisjon on teda selle töö juurde kutsunud. Avaldas tänu ja läks ära. Ülikooli agronoomide seltsi, põllumajandusliidu, talumajanduse nõuande büroo ja teised esindajad ei olnud põllutöökoja vastu põhimõttelikult, kuid ütlesid, et põllutöökoda niisugusel kujul, nagu seadus ette näeb, on vastuvõtmatu. Kui teda tahetakse vastuvõetavaks teha, siis peavad seadusesse parandused sisse viidud saama. Minu rühm deklareeris samuti ja hääletas komisjonis seaduse I lugemisel vastuvõtmise poolt, sest loodeti, et mõned parandused, mis põllutöökoja vastuvõetavamaks teevad, vastu võetakse. Meie seadsime peale muude kaks peapõhimõtet üles: esmalt, et põllutöökoda oleks terve põllumajanduse ja selle kutseosaliste huvide kaitsja, ja teiseks, et ta ei tohi praegusel ajal, eriti praegusel raskel ajal, kus meil terve maa ootab maksude vähendamist, uut maksukoormat rahvale peale panna. Meie ei saa sarnaselt väljendada, nagu Tallinna põllumeesteseltsi esindaja, kes ütles, et „rahvas võib lisamaksusid maksa küll!“ (V a h e l h ü ü e.) Mina võin teile seda ajakirjandusest ette tuua, ja vististi on see protokollis ka.

Rahvale maksukoorma kõrgendamisest praegusel raskel ajal ei saa üldse rääkida. Ei saa seadusesse mõtet sisse lasta, mis räägib rahva maksukoorma kõrgendamisest. Kui Põllutööminister ja teised räägivad, et meie võtame selle moepärast siia

sisse, ega meie seepärast maksu ei võta, siis on ikkagi võimalused loodud, ja kui on võimalused loodud, siis peab arvestama sellega, et neid kasutatakse. Mis meid kahtlema paneb ja arvama, et neid võimalusi kasutama hakatakse, on see, mida meile tegelik elu Saksamaal näitab. Saksamaal algas see ½% Grundsteuer'i maksuga, ja praegusel ajal on ta läinud kuni 25%. (V a h e l h ü ü e.) See on ikkagi koorem, mis peale pannakse. Näiteks on siin andmed: Pommernis on üle 20%, Brandenburgis on ta tõusnud üle 20%. (V a h e l h ü ü e.) Ma räägin praegu tendentsist, aga mitte ainult maksusuurusest. (V a h e l h ü ü e.) Ja seesama tendents, mis Saksamaal valitseb, seda võib ka meil oletada, nii et see maks 2- või 3-krooniseks ei jää, vaid kasvab. Kui räägitakse maksust, mis tulevat „ainult“ 2—3 krooni, et see miski asi ei ole, nagu väljendas siin härra Põllutööminister, siis see on umbes sama jutt, mida rääkis Ploompuu üldkomisjoni koosolekul, et „mis see väikene maks on“!

(Koosolekut asub juhutama teine abiesimees **R. Penno.**)

Kui vaatame rahasaamise võimalusi maal, siis katsuge maainimestele öelda, et 2—3 krooni — see ei ole teile midagi väärt. Praegusel ajal on saaduste hindade langus suur. Alles täna räägiti, et võikilogramm olevat 120 sendile langenud, samuti langevad kõik sissetulekud. Rääkida maksude kõrgendamisest ei ole aeg ega koht. Valitsus oleks kõigepealt pidanud meie majanduseelu raskuste lahendamiseks seadusi ja ettepanekuid esitama. Kuid selle asemel tulevad maksude kõrgendamise ettepanekud ja maksude kõrgendamise suund nähtavale. Ei kuuldu nüüd vastava koalitsiooni ajakirjanduses rääkimist meie põllumajanduse raskuste kõrvaldamise maksude kõrgusest, seda arvatavasti sellepärast, et on praegu teoksil mõned teised seadused, mis räägivad järjekindlast maksude kõrgendamise tendentsist, mis meie olukorras praegu olla ei tohi ja olla ei saa. Praegune aeg ei ole selleks kohane. Põllumajandusesaaduste hinnad, s. o. või, munade, liha j.n.e. hinnad on määramatult langenud. Tööstuses on ka raske olukorra tundemärgid. Ajalehes kirjutatakse, et Luther, Narva kalevivabrik, linatööstus ja teised nii-ja niipalju töölisi lahti lasevad. See räägib raskest olukorrast, mis praegu valitsemas. Valitsus ei suuda selleks kaasa aidata, et meil põllumajandus tasuvam oleks ja tööstus vähemalt selles ulatuses, kui ta enne oli, edasi töötaks. Kui põllumajanduse kui ka tööstuse olukorra terendamiseks oleks ükski seadus Riigikokku tulnud, siis oleks see tervitatav

olnud. Kui käesoleval nädalal tahetakse Riigikogu tööd lõpetada, siis on kindlasti arvata, et sarnaseid seadusi vähemalt Riigikogus sellel istungil ei näe. Kuna aga olukord maal, tööstuses ja kaubanduses ikka halvemaks läheb, Riigikogu on aga suvepuhkusel, siis on ta sügisel, uuesti kokku tulles, veel raskemate küsimuste lahendamise eel kui praegu. Võib-olla et koalitsioon, parteipoliitilise võimuhaaramise tendentsist juhituna, ütleb lõpuks, meie oleme kätte saanud, mida tahtsime — sotsialistid on saanud kätte käitiste seaduse, 8-tunnilise tööpäeva, kogumehed on saanud kätte krediitkassa seaduse, põllutöökoja, sügisel võib kriisi teha ja teised tassigu kinnijooksnud vankrit. Mina isiklikult ei tahaks siis selles valitsuses olla ja ei näeks ka mitte seda, et meie rühm sügisel või enne jõuluid, kui valitsuse kriis tehakse, peaks neid raskusi, mida teie olete loonud ja mida teie ei ole katsunud lahendada, lahendada ja selle supi ja pudru, mis olete keetnud, ära sööma. (V a h e l h ü ü e.) Seda isamaad on kohustatud päästma need, kes praegu valitsuses on.

Komisjonis oli töö opositsiooni rühmadel seevõrt raske. et mõnikord tõusis küsimus üles, kas üldse komisjoni tööst osa võtta või mitte. Arvati siiski paremaks ka selles olukorras kaasa töötada, mis seal valitses, ja töötati kuni lõpuni edasi. Meie ei saanud valitsuselt andmeid, ei saanud üksikasjalikke seletusi. Aruandjad mõne seaduse juures vastasid üsna kalt: „pole tema asi, seletusi ei anna, lõpusõna ei tarvita“. Pidi otsekohe pressima... (V a h e l h ü ü e.) ja suruma, et saada mõnedki lisaandmed. Seda kõike pidi välja kiskuma. Et küsimusi üles tõusis ja õige palju üles tõusis, siis selleks oli ka põhjust, sest põllutöökoja seadus esialgsel kujul ei kannatanud ka tehniliselt arvustust välja. See seadus oli kiirelt kokku seatud ja vajab ümbertöötamist. See seadus, mis praegu Riigikogus on, ja mille valitsus esitas, need tehniliselt palju enam ei sarnane. (V a h e l h ü ü e d.) Ma ütlen kohe. Komisjonis selgus, et seadus on tehtud jupikauna. Räägiti, et üks osa seadusest olnud valitsuses, teine osa. saba, aga veel Põllutöoministeriumis. Nii sai valitsus seaduse tükikaupa. Omal ajal, kui kirjanik Eduard Vilde lehtedele joonealuseid kirjutas, siis saatis ta töö portsjoni kaupa, igapäev oma jupp. Ja juhtus vahest nii, et eelmises lehe numbris oli tegelane Juhan, kuna järgmises Max või Otto.

Komisjonis kinnitati, et seadust on tehtud jupikaupa. (V a h e l h ü ü e.) Siin, praeguse seaduse juures ei saa üles tõusta küsimus, kas poolt või vastu. Ma deklareerin juba, et meie pooldame seadust siis, kui vastu võetakse parandused, mis komis-

jonis tegime ja ka pleenumis teeme. Kui meie ettepanekuid sisse ei võeta, siis on selge, et meil raskeks kujuneb seaduse poolt hääletamine. Käesoleva seaduse väljatöötamisel on aluseks võetud, nagu näha, ja millele ka vastu ei ole vaieldud, Saksa maalt Preisi põllutöökoda. On Saksa põllutöökodadest see osa võetud, mis minu arvates halvem on, ja see osa, mis oleks pidanud sisse võetama, on just välja jäetud. Preisi põllutöökoja kohta ütleb Baieri põllutöökoja seletuskiri, et see olevat feodaalaristokraatlik, ebademokraatlik, mõisnikkude ja suurtalunikkude koda, ja seesugune võeti eeskujuks.

Härra Põllutöominister seletas, et põllutöökojad on vanad asutused. Vanematest on Prantsuse põllutöökoda, mis asutatud 1852. aastal ja tegutses loiult. Pärastpoole on Prantsuse põllutöökoja seadust muudetud, ja see on saanud teise kuju. Käesolevas küsimuses Prantsuse põllutöökoda ette tuua on rohkem kui raske. Aga loeme Prantsuse põllutöökoja põhikirja ja vaatame, kellel seal valimisõigused on. Meie näeme, et Prantsuse põllutöökoja valimisõigus on neil, kes sisse kirjutatud poliitilistesse valimisnimekirjadesse, kes 25 aastat vanad, kes talu või metsatalu omanikud või kasutajad, kes päevatöölised, palgalised, kes praktiseerivad põllumajanduse alal j.n.e. j.n.e. Meie põllutöökoja seadusesse ei ole sealt midagi võetud. Prantsusemaal sarnaseid makse ei võeta, kui meil on ette nähtud. Tema põllutöökoja sissetulekud koosnevad annetest, toetustest j.n.e. Ei ole erimaksusid ette nähtud. Kui minna põllutöökodade juurde, siis pean järgmist tähendama: Soomes, Rootsis, Taanis, Norras ja mujal on põllumajanduse kaitse kuiunenud vabade organisatsioonide kaudu, ei ole „koda“, ja ei saa öelda, et seal põllumajandus vähem kaitstud oleks kui seal, kus põllutöökoda on olemas.

Inglise põllutöökoda on ka vabatahtlik kutseorganisatsioon. ehk küll töötab vasta-va seaduse alusel. Maksud on vabatahtlikud. Liikmemaks on 1 nael aastas. Kes tahab eluksajaks liikmeks saada, peab maksma 10 naela, kes aga patronaashi tahab astuda, see maksab 100 naela. Teised põllutöökojad on sunduslikud, millest kõige uuem on Tshehhoslovakkia ja kõige vanem Prantsuse põllutöökoda. Kui vaatame Tüüringeni, Baieri, Ida-Preisi, Würtenbergi j.n.e. põllutöökodasid, siis näeme nende kodade põhikirjas, et koja liikmeks on kõik omanikud, kasutajad, rentnikud, kellel põllumajandus on peaelukutse — Hauptberuf. Hektaaride arvu nõue on nende kohta, kellel põllupidamine on kõrvaline elukutse. — Nebenberuf, misjuures viimased peavad põllumajanduse saadusi pidevalt turule saatma, — siis on ta

koja liige. Käesoleva põllutöökoja seaduse üks suurem puudus on, et siin terve põllumajanduse huvid kaitstud ei ole. Sellele sai tähelepanu juhitud, ja selle kohta tähendas maatööraha liidu esindaja härra Schütz, et ta ei saa seda seadust sellepärast pooldada, et see kui niisugune ainult ühele osale õigusi ja soodustusi annab. Kuid pärast selgus, et härra Schütz seda seadust on järsku pooldama hakanud. Ainult üks asi oli, mida sotsialistid alla neelata ei saanud. See oli pisikene asi, aumärkide asi, millele nad vastu vaidlesid. (V a h e l h ü ü e.) Ma olen aumärkide pooldaja. Rkl. Schütz'i meele muutus tuli sellest, et valitsus olevat „neile“ lubanud töölistekoja, kuhu alla kuuluvat maatöölised ja alla 5 ha mehed — põllupidajad. Kuid sellest töölistekojast räägin paar sõna edaspidi. Nüüd küsiks in õigusega, miks jäetakse põllutöökoja alt välja alla 5 ha talundid, kes ka peäülespidamise saavad põllumajandusest. Komisjonis tähendati, et raske olevat kindlaks teha, kelle peäülespidamine on põllumajandus, ja sellepärast tuli võtta hektaaride arv.

Kui Saksamaal põllutöökodades on see mõiste sisse võetud, siis peab seal olema ka defineeritud, mida tähendab „peäülesanne“. Seda oleks võinud täpselt kopeerida. Aga paistis, et seda ei tahetud teha.

Statistika keskbüroo on korjanud andmeid, ja sealt väljakirjutatud andmete alusel Järvamaa kohta võib öelda, et 5 ha talunditest enamik on elujõulised. (V a h e l h ü ü e.) Need on statistika keskbüroo andmed, mille eest ta peab vastutama. Näiteks on toodud, et 5 ha talundeid on seal 787, millest 401 maapidajat ennast peaaegu ainult sellest maast elatavad, kuna 299-sal on see kõrvaltuluallikaks. Puuduva osa kohta ei ole täpseid andmeid, kuid jaotame nende arvu pooleks ühele ja teisele poole. Nõnda näeme, et Järvamaal 57% alla 5 ha talundeist on peasissetuleku andjaks oma pidajaile, kuna väiksem osa, 43% talundeist, on kõrvaltuluallikaks. (V a h e l h ü ü e d.) Minul ei ole Läänemaa kohta andmeid. (V a h e l h ü ü e.) Aga siiski rkl. Vilms tõi ette protsentuaalsed arvud. Igatahes mingid protsendid olid rkl. Vilms'il Läänemaa kohta, täpselt mina ei mäleta, Teie, härra minister, pidite ka seda kuulma.

Kui Järvamaa aluseks võtame, siis näeme, et väikemaapidajate põllutöökojast väljajätmise põhjuseks ei saa olla majanduslikud põhjused, vaid mingid muud, ja nimelt parteipoliitilised põhjused, mille kohta küll Riigikogu Esimees oma rühma ridades istudes vahelhüüdena tähendas, et poliitikat ei olevat ja poliitikat ei tehtavat. Aga on selge, et selle seaduse arutamise käik komisjonis ja siin ja sõnavõtmised koalitsiooni ridadest näitavad, et

siin on puhtparteilised huvid ja selle seaduse siht sel kujul on oma erakonna võimu kindlustamine, küsimata, kas see riiklikult ja majanduslikult hea on. Siin tõuseb tahtmata küsimus, kuhu peaksid minema siis need väikepõllupidajad, kellel on põllumajanduslikult kasutatavat maad alla 5 ha. Härra Schütz tähendas sellele küsimusele, et niisugused väikepõllupidajad peaksid minema töölistekotta. Mina ei ole sotsialistide eestkostja, kuid loen oma kohuseks siiski tähelepanu juhtida ja leian, et sotsialistlikule liikumisele niisugune sunduslik töölistekoda, kus üheltpoolt on esindatud väikepõllupidajad, keda nimetatakse väikekodanlasteks, ja teiselt poolt ka pahem tiib, nagu praegu need härrad seal nurgas istuvad, ei ole soovitatav. Kui ametiühisuste liikumine on olemas, siis säärase koja loomine oleks parteipoliitiliselt hädaohtlik ja ebasoovitatav. Kui teie praegu töölisteühingud oma käes peate, siis on teil seal võimalus teha, mida tahate, ainult vabatahtliku organiseerimise alusel. Teie võite kõva distsipliini maksma panna, neid välja visata, kes tahavad oma rakuksi sisse poetada. Teie võite välja visata tööliissportlaste abil. Kui aga asutate sundusliku koja, kuhu peate paratamata kõik sisse laskma, niihästi kodanlased kui ka kommunistid, siis on see teile parteipoliitilisest seisukohast välja minnes väga paha. (V a h e l h ü ü e.) Mina ei saa härra Johanson'i seisukohaga nõus olla, et see assimileerumine võiks korda minna. See on igatahes väga halb ja väga kardetav sotsialistide seisukohast välja minnes, niisugune töölistekoda, ja parteipoliitiliselt toob see neile ennem kahju kui kasu. (V a h e l h ü ü e d.) Sellepärast võib väga võimalik olla, et töölistekoda vaibub ära sügiseks. Võib-olla et teile on lubadused antud, et sel iuhtumisel kuiundatakse põllutöökoja ümber, ja siis võib härra Schütz selle seisukoha juurde tagasi minna, mis tal enne oli, et väikemaapidajad, kelle peasissetulek põllupidamine on, põllutöökoja alla lähevad maasuuruse peale vaatamata ja aitavad seda organisatsiooni ülal pidada. (V a h e l h ü ü e.) Siis tulevad uuesti teised küsimused ja kombinatsioonid päevakorrale. Nii et puhtparteiliselt seisukohalt välja minnes tuleb selle kahe koja suhtes, põllutöökoja ja tööliste koja suhtes praegusel kujul väga ettevaatlik olla. Siin härra Vilms vist eksis, kui ta ütles, et töölistekotta satuvad maatöölised enamusse. Meil on statistiliste andmete järgi aastatöölisi 20.000 ümmarguselt, suilisi 20.000, kuutöölisi ja karjaseid 23.000. Kuid kariased on enamasti poisikesed, kellel valimisõigust ei ole, sellega jääks siis 20.000 aastatöölisi ja 20.000 suilist, see oleks kokku 40.000. Aga kodanlikku elementi võib selle koja alla sattuda 45.000

härä Schütz'i andmetel, ja nendest töölistest võib-olla pääsevad sinna need, kes teile heameelega... (V a h e l h ü ü e.) säru annaksid. Nii et puht statistiliselt kui ka taktiliselt see põllutöökoja küsimus on niisugune, et kui see seadus tuleb II lugemisel arutamisele, siis võiks talle niisuguse kuju anda, mis rahuldaks niihästi teid, kui ka teisi. Ei maksa ootama jääda seda jäonest, mis alles metsas jookseb, parem peos pidada see, mis käes.

Kui tõuseb küsimus, kuidas oleks võimalik, et põllutöökohta satuksid niihästi töölistes kui talupidajad, siis on Tshhehoslovakkias niisugune põllutöökohta läbi viidud. Würtembergis on ette nähtud koja juures „Arbeitgemeinschaft“, Baieris on 48 põllutöökoja liikmest 12 töölist oma erisektsioonis. Tüliküsimuste juures moodustatakse tööandjate ja tööliste vahel pariteedi alusel 4-liikmeline lepitusekomisjon, kes neid küsimusi lahendab. Tshhehoslovakkias on asja huvide kohaselt koda erisektsioonidesse jaotatud. (V a h e l h ü ü e.) Teie eksite, Austrias on teisiti. (V a h e l h ü ü e.) Seda ma kahjuks kuulen esimest korda. Ja kui tahetakse läbi viia põllutöökohta, mis võiks rahuldada, siis seda saaks teha erisektsioonide süsteemiga. Selle süsteemi juures võiks olla põllumajanduslikke sektsioonid 2—3, tööliste sektsioon ja põllumajandusliku intelligenti sektsioon. (V a h e l h ü ü e.) Mis Teie, härä Tonkman, selle „väike“ eest muretsete, Teie lükkate teda sotsialistidele sülle, Teil tema eest hoolitsemiseks püüet ei ole. (V a h e l h ü ü e.) Lubage, ma muigan selle peale. (V a h e l h ü ü e.) See ei ole praegu päevakorras. Aga võiks ka sarnaselt teha, nagu meie komisjonis ettepaneku tegime, et antakse valimise õigus kõigile neile, kellel on peasissetuleku allikaks põllupidamine. Kuid komisjonis ei leidnud sektsiooni kuju ja ka meie ettepanek poolehoidu. Põllutöominister pidi peaaegu ükskord, esimesel või teisel koosolekul, painduma ja ütles, et meie võime hektaaride arvu juures ju veel rääkida, see ei ole ju sugugi niisugune asi, millest rääkida ei võiks, aga kui järsku tuli ilmsiks, et töölistekojaga saab sotsialistidele serveerida suutäiekesse, siis kadus ka järelandmine ning jäädi kategooriliselt 5 ha juurde.

Nüüd on teada kaks koda: põllutöökohta ja töölistekoda. Rkl. Schütz'ile tehti ettepanek kaasaruaandja kohuseid enese peale võtta, ja on väga kahju, et härä Schütz sellest ära ütles. Tema oleks kui komisjoni aruandja ja Riigikogu liige peale passinud, et selle seaduse juures oleksid läbi viidud ka tulevase raskejalgsuse ajajärgus oleva töölistekojade huvid.

Nüüd tõuseb üles küsimus, missugused maksud peale tulevad ja kust ühe kui teise

koja ülevõlpidamiseks raha ja sissetulekuid saada. Siin juba eelkõnelejad, härä Kalbus ja teised, näitasid, et tulevad uued maksud põllupidajatele peale, mis ulatuvad 17 kuni 20 miljonini, ütleme keskmiselt 18 miljonini. See on uus maks, mis rahvale peale pannakse. Kuid, kui suur võib aga terve koja büdshet olla. Täpselt andmeid selle peale ei saanud. Maksuküsimuses oli Põllutöoministeriumi esindaja kui ka Põllutöominister väga kummipallilik, keda võis veeretada, aga pihus hoida oli raske. Kui omal ajal „Postimehes“ ilmus juhtkiri „Uusi makse tuleb peale 10% kinnisvaramaksust“ ja arvati ekslikult, et see teeb välja 4 miljonit, siis küsiti Põllutöoministrilt, kas on 4 miljonit. Tema ütles, et ega palju rohkem ei ole, nii umbes on. Arvaku igaüks ise. (V a h e l h ü ü e.) Jah, nii Teie vastasite, et seda saab igaüks ise välja arvata. Tähendab, ei tahetud numbrite juurde minna, mis räägivad maksudest ja uute maksude juurdevõtmisest. (V a h e l h ü ü e.) Meil on sendid, härä Strandman, niisama maksavad kui kroonid. Ma jätan omale selle vabaduse ka edaspidi nii rääkida.

Edasi küsiti Põllutöoministeriumi esindajalt, las ta ütleb otsekohe, palju kontrollmaksust riigile sisse tuleb. Põllutöoministeriumi esindaja ütles, et käesoleva aasta kohta ei ole need arvud käepärast. Kui aga küsiti, kuidas on lugu läinud aastaga, siis ka selle kohta ei saadud andmeid, ja lõpuks tulid need andmed välja kiskuda suure riigiga. Sealt selgus, et tuli arvestada kontrollmaksust sissetulevaid summasid umbes 25 miljoni ümber. Riigi eelarves on ette nähtud põllumajanduslikud kultuuriliseks otstarbeks minevad summad ja neid on umbes 56—60 miljonit. Ütleme umbes 55 miljonit. (V a h e l h ü ü e.) Lubage, ma lähen siiski edasi. Kontrollmaksudest ülejääk on umbes... (V a h e l h ü ü e.) 10—15 miljonit. (V a h e l h ü ü e.) Nii oleks koja büdshet umbes 80—90 miljonit senti.

Ma usun, et tänavu 10% kinnisvaramaksu ei võeta, kuna kevadel tulevad Riigikogu valimised. Aga vähemalt mõne aasta pärast on see maks tervelt välja võetud. (V a h e l h ü ü e.) Ma arvan, et halb on, kui maksusid juurde panete. (V a h e l h ü ü e.) Jah, nüüd üks teeb kogude koda, teine sotside koda, kolmas „muidu“ koda. Kõik need kodad nõuavad oma ülespidamiseks raha. (V a h e l h ü ü e.) Võlakoda seal pildil ei olnud. Ka töölistekojade ülevõlpidamiseks on maksusid tarvis. Meie seadsime komisjonis küsimuse üles, et millest töölistekoda ära elada saab, kui ta luuakse, sest et tal on teatud väljaminekud, kui mitte muud, siis kantselei-, posti- ja telefonikulud ning ka administratsioonikulud. Sellele meie aga vas-

tust ei saanud, või ei olnudki sellele vastust anda. Aga millest kulud tulevad katta? Siin härra Kalbus tähendas, et võivad tulla uued maksud isikumaksu näol. Sinna koja alla kuuluvad alla 5 ha põllumehed ja ka maatöölised, kuid ma arvan, et suurem koorem jääb kanda väikemaapidajatele. Ja millega põhjendada seda? Ma põhjendan seda järgmise asjaoluga. Hiljuti oli „Rahva Sõnas“ haigekassade liidu märgukiri sotsiaalministrile. Seal räägiti tööpuuduse vastu võitlemisest ja öeldi, et üldse ja eriti maatöölise tööpuuduse vastu võitlemiseks on tarvis luua kassad. Maksusid sinna maksaks: poole riiki ja poole peremees, maapidaja. Töölise ei maksaks ise midagi. Tööliskoja maksud tuleksid vast ka maapidajate selga. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei ole rääkinud tööliste kindlustamisest, vaid räägin sellest, kes kulud katab. Kui töölistekodade ülalpidamine läheb väikemaapidajate peale, siis tulevad neil kaunis suured kulud kanda.

Need olid peaküsimused, mille juures tahtsin peatuda. Üks küsimus oli see, kes kuuluvad põllutöökoja alla ja kellel valimisõigus põllutöökojas, ja teine küsimus oli põllutöökoja ülalpidamiseks mineva maksustamise küsimus. Aga siin on edasi kõrvaküsimusi, millest ka mööda minna ei saa. Üks neist on põllutöökoja liikmete arvu küsimus. Toodi esile seda, et kui räägitakse Riigikogu liikmete arvust 50, siis põllutöökotta pannakse 60. Ja kui veel juurde võtta seda, et seal 10 liiget valitakse lisaks, siis oleks seal 70 liiget ja Riigikogus 50 liiget. Meil on toodud esile, et Riigikogus on palju inimesi, töötulemused ei ole head ja sellepärast tuleks arvu vähendada. Siin aga võetakse suurem arv. Kui nad oleksid põhimõtetest kinni pidanud, siis nad oleksid võinud rääkida 50. (V a h e l h ü ü e.) Ma arvan, et need on kaks asja. Riigikogu on ju terve riigi küsimuste arutamiseks. . . (V a h e l h ü ü e.) Väljamaal valitakse juurde $\frac{1}{10}$ põllutöökoja liikmeid, meil aga rohkem. Üldkomisjonis toodi esile pooltõsiselt, pooltõgavalt, et kui põllumeeste kogud saavad kas või väikese enamuse kojas ja otsuste läbi viimine ei tundu jõulisena, siis valitakse juurde veel 10 kogumeest. Komisjonis oli palju vaielusi selle üle, kas valimised viia läbi maakondade kaupa või üle riigi. Opositsioon kui ka rahvaerakond pooldasid üle riigi valimist, sest meil on üleriiklik põllutöökoja. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei tea seda öelda. Kui maakondade kaupa valimise viis läbi viiakse, siis andke neile maakonnas niipalju õigust, et võivad asutada oma osakonna ise, mitte aga seda, et keskkoht tehakse. Kogud tahtsid ka proportsionaalselt valimisviisi välja jätta.

Ühelt poolt maakonna kaupa valimine, teiselt poolt suurte talude sissevõtmine,

kolmandalt poolt proportsionaalse valimisviisi vihkamine, see räägib kõik võimuharutamise katsetest ja püüetest ja erakondade saagi ahnusest, ka erakondade saneerimisest. Selle seadusega on tahetud jälle üks saamaseadus ehk jagamise seadus luua, ühelt poolt paremale tiivale ja teiselt poolt pahemale tiivale vastu tulles. Oleme arvamisel, et ka need rühmad, kes ballastina valitsuses, — teie teate, et laevameestel on niisugune komme, et kui laev ei ole laadungis, siis teda tühjalt merele ei lasta, vaid laaditakse kividega või liivakottidega, et ta niipalju meres sügavalt istuks, et lained teda ümber lükata ei saa, — kelle kaudu istumise sügavus arvuliselt tahetakse kätte saada, et neil ka niipalju oskust on, et nad jaotamise juures puhta suuga ei ole jäänud. (V a h e l h ü ü e.) Sellest räägin edaspidi. Ja kui nad selleks jäävad, siis au neile. Sellest räägime ükskord, kui vast selle valitsuse asemele mõni teine valitsus tuleb, ükskõik missugune, sest ükski valitsus ei ole igavene. (V a h e l h ü ü e d.)

Kui need puudused, millele ma siin olen tähelepanu juhtinud, kõrvaldatakse, peamiselt need kaks peapuudust valimiste õiguse andmise alal kui ka maksude alal, siis võib uskuda, et põllutöökoja saaks paremaks asutuseks kui nõndanimetatud kaubandus-tööstuskoda, mida sama härra Päts tol ajal sama energiliselt, võib öelda, vast energilisemalt kui põllutöökoja praegu, läbi viis. See esimene katse ei ole, peab ütlema, õnnestunud, sest kaubandus-tööstuskoja vastu on nurin suur, ja ta tegevuse kohta on väga palju etteheiteid, nagu ka härra Põllutööminister komisjonis rääkis, et töötulemused ei ole head. Ka meie väliskaubanduse arenemisele ei ole kaugeltki see kaubandus-tööstuskoda midagi andnud. Ja kui siin parandusi sisse ei võeta, siis kujuneb samasugune olukord, nagu kaubandus-tööstuskoja juures. Praegu on I lugemine, II lugemisel on võimalus näha, missugused parandused vastu võetakse ja missugused mitte. Kuid selle meelega juures, selle tendentsi juures, mis oli valitsemas komisjonis koalitsiooni rühmade, ei ole loota nende kolme-nelja nõude täitmist, mis Preisi põllutööminister Heyden-Gadov põllutöökoja aluseks üles seadis. Nimelt veel kord, põllutöökoja peab olema terve põllumajanduse huvide kaitseks. Teiseks, olgu eemal põllutöökojast politika ja äri ning kolmandaks, põllutöökoja olgu kontaktis seltskondlike organisatsioonidega. Ka see viimane on tähtis. Kui jälgime ajakirjandust ja poliitiliste parteide seisukohti, siis on põhjust arvata, et põllutöökoja ei taha kaasa tõmmata seltskondlike organisatsioonide, ja saaksime kroonu koja, mis seda ei aseta, mida on seltskonna oma esindus.

Kui tehakse etteheiteid põllumajanduse organisatsioonidele, siis on ju mõned etteheited põhjendatud, kuid peab ütleva, et siiski nende organisatsioonide töövõtjana on meie riik põllumajanduse alal niikaugele edenenud.

Sellepärast ei tohi põllumajanduslike vabade organisatsioonide kätkestamise peale välja minna.

Mäletan „Kajas“ ükskord artiklit, milles oli refereeritud küsimus, kuidas põllutöökodajad välismail korraldatud on. (Vahelhüüded.) Meie ootasime huviga, missuguse seisukoha võtab tema kui partei häälekandja, mis põhjendustega tema kaitseb ja kaitsta jaksab, kuid seda tehtud ei ole. Ka põllumeeste erakonna tegelaste taktika Riigikogus näitab, et nemad on pidanud paremaks siin Riigikogus vaikida ja kuulata. Nende Põllutööminister oli küll veidi lahkem kui Majanduseminister ja tema andis siiski teatud vastused asja kohta, nii kuidas tema arvas. Komisjonis kui ka siin arvasid kogumeeste erakonna tegelased, et neil rohkem midagi tarvis ei ole, kui hääletamise puhul käed üles tõsta, kuulates vaid opositsiooni kõnelejaid, ise vaikides, kartes kõnelema tulla, sest see võiks esile tuua vast põhjendamatuid ja põhjendatud argumente, ja kõneledes võib ikkagi mõne asjaga vääratada, mis vastuvaidlusteks põhjusi annab. (Vahelhüüded.) Jah, aruandja, Teie siiski rääkisite, kuid olid aruandjad, kes seda mitte ei teinud. Millepärast nemad seda ei teinud, seda ei tea. Kui teie tähendate, et teil teatavad otsused on vastu võetud põllutöökodade kohta, siis peab tähendama, et teie otsused on sagedasti väga imelikud. Näiteks need otsused on sagedasti kaheotsaga otsused. Tooksin näiteks maaomavalitsuste kaotamise küsimuse. Mina tean, ühes maakonnas olite teie välja saatnud 2 kõnelejat. Üks kõneleja, tahtes tabada kohapealset meeleolu, tähendas, et: „meil on vastu võetud resolutsioon, maaomavalitsused kaotada“. Teine mujal samuti jälle kõneles, et jah, meil oli küll omal ajal resolutsioon vastu võetud maaomavalitsused kaotada, kuid meie mees juhib praegu maaomavalitsuste liitu ja ta ei poolda maaomavalitsuste kaotamist, küll aga maaomavalitsuste ümberkorraldamist. Tähendab seal serveriti teise sousti all sama küsimus ette. See näitab seda, et teie seisukohad pidevad ei ole ja paika ei pea. Hädaliste ja reaalsete küsimuste lahendamiseks ei jätku koalitsioonil aega. Tehakse sisuliselt sarnast tööd, mis kodanikul oma järeldustes kõrisõlme kinni pigistavad. (Vahelhüüed.) Meie kõrisõlmes on niipalju tuult küllalt, et Teid tugevasti võime puhuda, kui see vajalik on, härra Tupits. Mina räägin siin põllupidajate kõrisõlmest. (Vahelhüüed.)

Piimaühisuse liidu asjaajamist mina ei tunne, aga niipalju võin öelda, et liidu asjaajamine on sarnases korras, et teil seal midagi ette heita ei ole. (Vahelhüüed.) Mis puutub sellesse, kuipalju seal kassas raha on, siis võin öelda, et seal on niipalju välja antud, kui sisse on tulnud, ja ei ole mitte tootjat püütud, nagu „P. K. Estonias“ tehakse. (Vahelhüüed.) Teie vahelhüüded selles ulatuses näitavad ainult teie halba südametunnistust.

Sellepärast lõpetades pean tähendama, et põllutöökoda sel kujul, nagu ta praegu esitatud Riigikogule, oma otstarvet ei täida. Teie võite puru silma puistata, kuid see puru puistatakse silmast tagasi, silmavalgus läheb selgemaks ja saab nähtavaks, midamoodi teie talitate. Kui teie põllutöökodade sarnasel kujul tahate vastu võtta, siis meile, kes meie põllupidajate esindajad oleme, on see vastuvõtmatu. (Vahelhüüded.) Ja edasi arvan mina, et praegune võimu korruptsioon oma õisi ikkagi liiga kaugele ajada ei saa. Usun, et rahva terve mõistus ka lõppude-lõpuks sarnasele talitamisviisile piiri paneb.

Vaheaeg kl. 21.12 min.—kl. 21.33 min.

Koosolekut juhatab teine abiesimees
R. Penno.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach.**

Põllutööminister **A. Jürman:** Ma tahaksin mõned märkused teha eelkõneleja härra Köstri väidete kohta. Nimelt mis puutub Prantsuse põllutöökodade kohta, siis on minul meie saatkonnast märtsikuust s. a. kiri, kus nemad teatavad järgmist. — Härra Köster tõi siin nimelt ette, nagu poleks Prantsuse põllutöökodadel sunduslikku maksuvõtmise õigust. — Saatkonnast kirjutatakse, et põllutöökodajal on seal õigus liikmeid maksustada kuni 10 santiimi igalt frangilt, mida makstakse riigile kinnisvara maksudena. See on see sama 10% kinnisvaramaksust, mis meil, ja nii on see ka Prantsusemaa põllutöökodas.

Siis edasi härra Köster tõi ette, nagu oleks Baieri põllutöökodas põllutöölised sees. See ei ole nii. Baieri põllutöökodade juurde on ajutiselt moodustatud põllutöölise esitus seniks, kui saab neile oma täielik esitus loodud. (Vahelhüüed.) Baieris on põllutöökodade juurde ajutine põllutöölise esitus loodud, seniks kui saab moodustatud põllutöölisele kindel esitus. (Vahelhüüed.) See on põhimõttelik otsus. (Vahelhüüed.) Siis edasi tõi härra Köster andmeid ette Järvamaa kohta, mis statistika keskbüroo poolt välja töötatud, siis võin öelda Läänemaa kohta, et need andmed on ümberpöörduvad. Lääne-

maal on põllumajandus mitte peasissetuleku allikana 68% alla 5 hektaari kohtadel.

Lõpuks tahaksin tähendada veel seda, et eelkõnelejad kui ka härra Köster püüdsid tõendada, nagu oleks põllutöökoja seadus mingi saamaseadus. Ma mõtlen, et saamaseaduse all tuleb ikkagi mõelda sarnast seadust, mille abil tahetakse teistelt oma kasuks saada. Kuid põllutöökoja seaduse juures nii härra Köstri kui ka teiste eelkõnelejate järele leiti suureks puuduseks seda, et selle seadusega antakse õigus maksusid koja liikmetele peale panna. Kas see on siis saamaseadus? Ümberpöörduvalt, tahetakse luua organisatsioon, mis ei oleks äraolenev riigikassast ja ei tegutseks ainult riigikassa summadega. See ei ole mingi saamaseadus.

J. Sa ar: Väga austatud Riigikogu liikmed! Praegune kõnealolev põllutöökoja seadus on praeguse Vabariigi Valitsuse järjekorraline vaimusünnitus, kus tahetakse meie hädades siplevaid põllupidajaid veel raske maksukoormaga koormata ja seda kõik teete teie, koalitsiooni inimesed, selle lipu all, nagu tahaksite teie põllupidajat aidata. Minu arvates on see üks järjekorraline kuradiemaga tantsutuuri keerutus. Nähtavasti on nüüd see vaim peale tulnud, millest siin deklaratsiooni puhul omalajal rääkis praegune Riigivanem härra Päts, kui ta ütles, et kui vaim peale tuleb, siis ei ole enam midagi teha, siis tuleb keerutada kas või vanakuradi emaga. Meil kõigil on meeles meeolu enne viimast Riigikogu kui ka maavolikogude valimisi, kus suurpõllumeeste esitajad oma lendlehtedes ja kihutusekoosolekutel oma praeguste koalitsioonikaaslaste, sotsialistide, kohta nii sõnas kui kirjas kirjutasid ja rääkisid: „kes tahavad, et maksud veel tõuseksid ja meil töötatöölise ja vaestemajade elanikkude arv veelgi kasvaks, annaksid oma hääled sotsialistidele“. Muu seas räägiti põllumeeste kogude tegelaste poolt, et sotside õiget nagu tunnevad veel vähesed, ja et omi sihte ja püüdeid nemad, see on sotsid, maarahvale päriselt ei usaldagi seletada. Aga iga maainimene teab, et sotsialist on meil suurem põllupidaja vaenlane, kuna tema nõuab linnatöölisete ja ametnikkudele kõrget palka ning lühikest tööpäeva; tahab kõik riigistada ja hõõrub siis rõõmu pärast käsi, kui jõukast põllumehest on suure maksukoorma abil suutnud teha kehvikku. Nii rääkisid suurpõllumeeste kogud oma kihutusekoosolekute lendlehtedes enne valimist. (V a h e l h ü ü e.) Nüüd räägin aga sellest, mis sotsialistid põllumeeste kogude kohta rääkisid. (V a h e l h ü ü e.) Mina räägin sellest, mis teie enne valimisi oma lendlehtedes rääkisite. Sotsialistid sõima-

sid suurpõllumeeste kogude tegelasi ka nende teenete kohaselt ja seletasid, et kogud ja sotsid olevat nii kui tuli ja vesi, kes kunagi liituda ei saavat. (V a h e l h ü ü e.) See on teie oma jutt.

Imelikud lood hakkasid aga arenema pärast valimisi. Kui rahvale oli vääriliselt prügi silma aetud, siis moodustasite uued maavalitsused, igal pool tõstsite palku ja soetasite endale soojad kohad, see on sotsialistid ja suurpõllumeeste kogude mehed löid käed kokku abieluks. Rahvale aga ütlesite jällegi, et maakondades meie võime koos töötada, aga riigi valitsemises seda siiski ei juhtu. Nii siis, maavalitsemise juures löid need „kurnajad“ „kurnatutega“ esimest korda käed kokku, ja esimest korda loodi värske abielu, ning abielulaevuke sõitis libedalt mööda veepinda. (V a h e l h ü ü e.) Teie ise vast räägite sellest abielust.

J u h a t a j a: Kõneleja, ma peatan Teid ja tuletan Teile meelde, et praegu on arutamisel põllutöökoja seadus.

J. Sa ar: Mina tahtsin ainult meelde tuletada, milline meeolu oli siis, kui enne valimisi rahvale puru silma puistati, ja milline meeolu on nüüd, kus esimesed tantsutuuri on läbi ja teiste tuuride juurde tulid, kus riigi valitsemise oma kätte võtsite. Kui Vabariigi Valitsus oma deklaratsiooniga esines Riigikogule, siis oli muu seas ka öeldud, et uus põllutöökoja tuleb ellu kutsuda, ja et enne kutsutakse kokku suurem nõupidamine, ja muu hulgas oli ka krediitkassade ellukutsumisest jutt. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma tahtsin ainult niipalju öelda, et juba tänasel koosolekul surusite teie läbi ühe seaduse, see on mõisnikkude krediitkassad, võim on teie käes ja teie võite ka põllutöökoja läbi suruda. (V a h e l h ü ü d e d.) Sellega on näha, mida teie kätte tahate saada. Teie tahate ühele grupile inimestele soojad pesad muretseda uute direktorite kohtade näol. Teie räägite sellest, et põllutöökojas olemine olevat auamet, seal palkasid ei olevat. Aga meie teame, kuidas teie auametit peate. Meie mäletame väga hästi, kuidas teie inimestele rääkisite auametist, — see on hooldajate ametist, ja kuidas teie oskasite sealt kümnend miljonid välja nõuda omainimeste jaoks. Samuti võtame põllutöökoja asja, (V a h e l h ü ü d e d.) kus need uued direktorid jällegi oma auametitega hakkavad suuri palkasid saama. Meil ei ole hooldajaid ja sellepärast ei saa mina sellest rääkida. Härrad suurpõllumehed, teie auametite kohta võiksin ma ette tuua kas või „P. K. Estonia“. Minul on väljavõte „P. K. Estonia“ aruandest, kus ära näidatakse need auametid... (V a h e l h ü ü d e d.) Teil on

kõik auametid. Teie ütlete rahva ees, et „Estonialt“ ei saa teie ka midagi. Aga kui vaatame, härrad kogumehed, teie direktoreid, kes „P. K. Estoniat“ juhivad... (V a h e l h ü ü d e d.) Mis Pitka on, see meisse ei puutu, siis näeme, et 1927. a. teie direktorid „P. K. Estonias“, kus läheb läbi põllumeeste või ja liha, said ainult palka 1 milj. 700 tuhat. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma ei usu seda, et teie „P. K. Estonia“ likvideerite. Nii siis 1927. a. said „P. K. Estonia“ direktorid 1 miljon 200 tuhat, 1928. a. — 2 miljonit 100 tuhat, 1930. a. — 2 miljonit 755 tuhat. (V a h e l h ü ü d e d.) 1931. a. olete teie oma auametite palka määranud 2 miljonit 800 tuhat senti. Meie teame väga hästi, et kõikide põllumajanduse saaduste hinnad langevad igapäev, ja põllumehed saavad piimaliitri eest vaid 4—5 senti, kuna teie direktorid auametite peal aina tõstavad omi palku ja teenivad samal ajal 2.800.000. Sead Venemaale saatmiseks võtate ka poolmuidu ära, teenite 75%. Iga põllumees teab, et see õige ei ole, et tema saadused võetakse poolmuidu selleks, et teie võiksite hästi elada tegeliku põllumehe arvel. Teie räägite, et Lehtman olevat kahel kohal olnud. Mis sai siis tema teha, kui Vabariigi Valitsus teda maapangast ei vabastanud, kuigi palve oli esitatud otsekohe peale kommertspanka valimist.

J u h a t a j a : Kõneleja, ma peatan Teid. Ma olen kord juba tähelepanu juhtinud sellele, et päevakorras on põllutöökoja seadus.

J. S a a r : Need andmed mina tõin selleks ette, et teie igalpool räägite, et teie auametid teile midagi ei anna. (V a h e l h ü ü e.) Mina räägin teile sellest, aga teie räägite teisiti. (V a h e l h ü ü e.) Ma tahtsin niipalju öelda, et kui teie räägite sellest, siis samal ajal tahate oma meestele põllutöökojas uusi ameteid juurde luua. Ma toon näite, kus teie inimesel on 5 kohta, nimelt härra Uritam'il ja nüüd tahate talle veel uue koha anda, nähtavasti uude põllutöökotta. Arusaadav, et teie tahate teda jälle võtta põllutöökotta. Kui Lehtman'i Vabariigi Valitsus ei vabastanud kohalt, kus ta end lahti ütles, ja kui ta paar kuud uuesti valitud panga nimekirjas seisis, seda toote teie ette, aga nüüd tahate oma mehele, härra Uritam'ile, veel kuenda koha juurde anda, kes isegi juba nende kohtade juures mitmekordse ministri palga saab. (V a h e l h ü ü e.) Käitisevanemate seadus tuleb tagantjärele, siis panete ta vast käitisevanemaks. (V a h e l h ü ü d e d.) Teie olete palju tantsukeerutusi uue valitsuse ajal teinud ja üks neist keerutustest on põllutöökoda, millega tahate niiöelda siplevat põllumeest hädadest

välja aidata või vee peal hoida, et ta ära ei upuks. Aga ma arvan, et need maksud, mis talle põllutöökoja seadusega jällegi peale panete, viivad praegu võlgades sipleva põllumehe põhja ühes selle ballastiga, mis seda laevukest vee peal hoiab, see on teie rahvaerakond. Härra Põllutööminister Jürman ütles juba riigi eelarve arutamise puhul ja lubas, et põllumehe tuleb kindlasti aidata, kõik kavad olevat valmis, aga tulevat oodata, et lühiajalised laenu saavad pikaajalisteks üle viidud. Ta lisas juurde, et võib-olla ehk saab välismaalt laenata kuskilt agraripangalt, kuid seal tulevat oodata kuni saavad Balkani riigid rahuldatud, kes olevat rohkem hädas kui Eesti. Selle „aitamisega“ aga olete läinud niikaugele, et olete esimeses järgus tõstnud kinnisvarade makse mitmekordseks, mida põllupidajad ei suuda maksta. Härra minister Jürman ütles, et kui 10% veelgi kinnisvaramaksule juurde lisada, mis siis sellest, sest põllumees saavat ka sellest üle. Kui praegune valitsus on Järvamaal 27% kinnisvaramaksu juurde tõstnud, ja kui 10% veelgi juurde panete, sellest põllumees enam üle ei saa, ja seega viite terve põllumeestepere hingusele. Kui räägitakse sellest, et kuipalju koda maksma läheb, võib-olla vaieldakse selle üle, kas läheb 100 miljonit, Põllutööminister seletas, et läheb 75 miljonit maksma, vaieldi selle üle, kuipalju see õige summa oleks. See on aga õige, et kas teie 100 või 75 miljonit ära raiskate, siis pole põllumehele igal juhul sellest kojast mingit kasu. Meie teame kaubandus-tööstuskojast, kus suured maksud on peale pandud kaupmeestele ja töösturitele, aga küsime kaupmeestelt ja töösturilt, siis kuuleme, et nad tahavad sellest kojast lahti saada. Ka need kaubanduskoja maksud peab harilik tarvitaja välja maksma. Kasu on neil, kes on juhatuses ja kellel on auametid, sest et need saavad ka seal kõrget palka. Meie põllupidajad viite teie aga kindlasti oma maksukoormatega nii kaugele, et sajad ja tuhanded talud peavad hingusele minema. Ma tahtsin niipalju veel juurde lisada, et kui meie põllupidajatel on praegu olemas vabad kutseorganisatsioonid, ja iga põllupidaja võib sellest osa võtta niipalju, kui igaüks ise seda soovib, ja maksta niipalju, kui keegi soovib, kui teie aga need kutseorganisatsioonid ära lõhute ja sundusliku koja peale panete, kust teie väikepõllupidajad 1—5 ha välja jätate, sellega siis tahate teie lõhkuda meie väikepõllupidajad ära, — ja muidugi teada teile parteipoliitiliselt on see väga kasulik, — kust teie teatud toetust hakkate saama oma parteidele, kusjuures sotsialistide kätte läheksid 1—5-hektaarilised väikesemad majapidamised,

ja kogumehed tahaksid heameelega suuremad oma kätte saada.

Siin härra Vilms rehendas välja, kui palju teie kohti saaksite, mäletavasti pidite teie, kogumehed, saama 36 arvult, aga ma kardan, kas see asi teil nii täpselt korda läheb. Võib-olla kõige peale vaatamata, et need arvestused teile meeldivad, aga teie võite ka lüüa saada. Kas sellest põllumehel kasu on? Põllumees saab maksukoorma kaela. (V a h e l h ü ü d e d.) Kui praegune Vabariigi Valitsus ametisse astus, siis ütles härra Riigivanem Päts, et ta olevat valmis kas või vanakuradi emaga tantsutuure tegema. Vanal ajal, kui ma poisike olin, oli moes kadrill, ja sellel tantsul oli, nagu ma mäletan, 22 tuuri. Ja nähtavasti teil on 4—5 tuuri läbi tantsitud, ja põllutöökoda, kui ma ei eksin, on kuues tuur. Kui meie peale hakkame esimesest tuurist, siis esimene tuur oli kinnisvaramaksu tõstmise. Teine tuur oli põllutööliste palgaraamatute sisseseadmine, kus teie põllutöölistele palgaraamatud kaela toppisite. Nüüd kuuenda tuuri juures oleks huvitav teada, missugune tuur nüüd tuleb. (V a h e l h ü ü d e d.) Mina, härra Johanson, ei kõnele halvasti mitte teist ega suurpõllumeeste kogudest, vaid kõnelen seda, mis tegelik elu meile on näidanud, et teie tahate selle asemel, et meie põllumeest aidata, talle leiva asemel pakkuda kivi. Ma räägin sellest, et seda ei tohiks teha, vaid kui häda on, ja see häda on praegu põllumeestel suur, siis tuleks ka põllumehi tõsiselt aidata, aga mitte uusi makse kaela veeretada. Põllumeeste peahäda on see, et nad on laenu dega üle koormatud. Need laenud on aga lühiajalised ning tuleksid muuta pikaajalisteks, siis ei oleks tarvis ei põllutöökoda ega krediitkassat, kus ühtki penni raha ei ole. Aga kui teie niisuguse aitamise viisiga välja tulete ja selle asemel, et neid aidata, tahate ainult uusi makse juurde panna, siis teie põllumehi ei päästa, vaid viite põllumehed rappa. (V a h e l h ü ü e.)

Koosolek lõpeb kell 22.

Õige.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Minu arvates on üks päästerõngas see, et lühiajalised laenud tulevad muuta pikaajalisteks laenudeks maapanga juures, siis ei ole tarvis ühtki neist asutustest, mida nüüd loote ainult selleks, et omale sooje direktoritekohti luua. Ja jätke ka rahule põllumeeste vabad organisatsioonid, kus nad ise arendada võivad oma huve. (V a h e l h ü ü e.) Selle olete teie tegemata jätnud, härra Johanson, enne kui kõva ots ei olnud kogumeeste käes, siis räägiti ka sellest, et lühiajalised laenud muudetakse pikaajalisteks, aga nüüd, kui kõva ots on kogumeeste endi käes, ei tee nad sellest väljagi. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, kuhu põllumeeste rahad lähevad, see on „P. K. Estonia“. (V a h e l h ü ü d e d.)

J u h a t a j a: Ma palun rahu!

J. Saar: Kui teie põllutöökoja peale tahate sajad miljonid välja visata, see on ka põllumeeste raha, kuid sellega teie põllumehi ei päästa, vaid päästate ainult sellega, kui lühiajalised laenud pikaajalisteks muudate ning jätate rahule põllumeeste vabad organisatsioonid, lastes neid koonnuda oma vabade organisatsioonide ümber. See oleks põllumeeste päästmine, aga mitte see, mida teie, sotsid, kogumeeste ja rahvaerakonna kaasabil tahate teha.

Põllutööminister A. J ü r m a n: Tahtsin märkusena tähendada, et eelkõnelejad härra Saar kui ka härra Köster tõid ette, nagu tahaksime põllutöökojaga ära kaotada kõik vabad organisatsioonid. See on eksitus. Põllutöökoda ei kaota ühtki vaba organisatsiooni, vaid neile jääb täielik vabadus, ja põllutöökoda võib kaasa aidata nende koondamisel ja aidata korraldada nende tööd. (V a h e l h ü ü e.)

J u h a t a j a: Kuulen ettepanekut, koosolek lõpetada.

(H ä ä l e t a t a k s e.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Kinnitan.

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

